

Odnos privrženosti u prijateljskim vezama, privrženosti kućnim ljubimcima i nekim dimenzijama psihološke dobrobiti

Bulešić, Andreja

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:365720>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**



FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za psihologiju

Andreja Bulešić

**Odnos privrženosti u prijateljskim vezama, privrženosti kućnim
ljubimcima i nekim dimenzijama psihološke dobrobiti**

Diplomski rad

Mentorica: doc.dr.sc. Valerija Križanić

Osijek, 2017

Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za psihologiju

Studij: Diplomski studij psihologije

Andreja Bulešić

Odnos privrženosti u prijateljskim vezama, privrženosti kućnim ljubimcima i nekim dimenzijama psihološke dobrobiti

Diplomski rad

Društvene znanosti, Psihologija, Opća psihologija

Mentorica: doc.dr.sc. Valerija Križanić

Osijek, 2017.

SADRŽAJ

Uvod.....	1
Psihološka dobrobit.....	1
Model psihološke dobrobiti.....	2
Privrženost ljudskim figurama.....	2
Definicija i razvoj privrženosti.....	2
Unutarnji radni model odnosa.....	3
Privrženost u odrasloj dobi.....	4
Stilovi privrženosti u odrasloj dobi.....	4
Privrženost bliskim prijateljima.....	5
Privrženost i psihološka dobrobit.....	6
Privrženost kućnim ljubimcima.....	7
Stupanj privrženosti psu i pojedine opće karakteristike vlasnika.....	10
Povezanost privrženosti ljudima i privrženosti kućnim ljubimcima.....	11
Privrženost ljubimcima i psihofizička te psihološka dobrobit.....	12
Cilj.....	14
Problemi i hipoteze.....	14
Metoda.....	15
Sudionici.....	15
Instrumenti.....	16
Postupak.....	18
Rezultati.....	18
Rasprava.....	26
Odnos pojedinih općih karakteristika vlasnika i stupnja privrženosti psu.....	27
Odnos između osnovnih dimenzija privrženosti bliskom prijatelju (izbjegavanje i anksioznost) i stupnja privrženosti psu.....	29
Doprinos privrženosti bliskom prijatelju i privrženosti psu kao kućnom ljubimcu u objašnjenju varijance psihološke dobrobiti.....	30
Nedostaci istraživanja i smjernice za buduća istraživanja.....	32
Zaključak.....	34
Literatura.....	35

Odnos privrženosti u prijateljskim vezama, privrženosti kućnim ljubimcima i nekim dimenzijama psihološke dobrobiti

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati obilježja privrženosti prijateljima i privrženosti psima kao kućnim ljubimcima te odnose tih mjera privrženosti s trima dimenzijama psihološke dobrobiti (autonomija, ovladavanje okolinom i pozitivni odnosi s drugima). Istraživanjem se željelo ispitati odnos općih karakteristika vlasnika pasa (spol, romantični status i roditeljstvo) i privrženosti psu. Ispitano je i u kakvom su odnosu osnovne dimenzije privrženosti prijatelju te privrženost psu s navedenim dimenzijama psihološke dobrobiti, uz pretpostavku kako bi privrženost psu mogla biti medijator tog odnosa. Rezultati su pokazali da spol, romantični status i roditeljstvo ostaju značajni prediktori privrženosti psu, čak i nakon kontrole učinaka drugih sociodemografskih varijabli. Kada je riječ o odnosu privrženosti prijatelju i privrženosti psu, pokazalo se kako je samo dimenzija anksioznosti značajan prediktor afektivne vezanosti za psa. Nalazi u pogledu odnosa privrženosti prijatelju i dimenzija psihološke dobrobiti pokazali su kako je dimenzija anksioznosti značajan prediktor za sve tri dimenzije psihološke dobrobiti, dok je dimenzija izbjegavanja značajan doprinos imala samo za dimenziju pozitivnih odnosa s drugima. Privrženost psu pokazala se značajnim prediktorom samo za dimenziju autonomije, a dobiveni nalazi nisu podržali pretpostavku o medijacijskom učinku u odnosu privrženosti prijateljima i psihološke dobrobiti.

Ključne riječi: privrženost prijateljima, privrženost kućnim ljubimcima, dimenzije psihološke dobrobiti

Relationship between attachment to friends, pet attachment and certain dimensions of psychological well-being

The purpose of this research was to examine the characteristics of attachment to friends and attachment to dogs as pets, and the relationship of such degrees of attachment to three dimensions of psychological well-being (autonomy, environmental mastery and positive relations with others). The research aimed to examine the relationship between general characteristics of the dog owners (gender, relationship status and parenthood) and attachment to dog. The relationship between basic dimensions of attachment to friend and attachment to dog and the stated dimensions of psychological well-being was also examined, with the assumption that attachment to dog is a potential mediator of the relationship. The results show that gender, relationship status, and parenthood remain significant predictors of attachment to dog, even after controlling for the effects of other sociodemographic variables. Regarding the relationship between attachment to friend and attachment to dog, the analysis shows that only attachment anxiety is a significant predictor of affective attachment to dog. Findings about the relationship between attachment to friend and the dimensions of psychological well-being showed that attachment avoidance is a significant predictor for all three dimensions of psychological well-being, and attachment avoidance contributes significantly only to the dimension of positive relationships with others. Attachment to dog was a significant predictor only for the dimension of autonomy, with no empirical support for the assumption of mediation effect on the relationship between attachment to friends and psychological well-being.

Keywords: attachment to friends, pet attachment, dimensions of psychological well-being

Uvod

U suvremenom svijetu koji postavlja sve veće zahtjeve na pojedince, važno je baviti se istraživanjima koja pružaju detaljniji uvid u konstrukte povezane s optimalnim psihološkim funkcioniranjem, odnosno psihološkom dobrobiti. Neostvarenost temeljnih psiholoških potreba dovodi do nepovoljnih životnih ishoda (Ryff i Deci, 2001), zbog čega je nužno utvrditi faktore koji tome doprinose. Privrženost se pokazala izvrsnim prediktorom psihološke dobrobiti, što je dobro dokumentirano u dosadašnjim istraživanjima, koja su pokazala kako je psihološka dobrobit uvelike uvjetovana odnosima koje pojedinac formira s drugim ljudima (Jerković, 2005). Dobar primjer takvog odnosa su prijateljstva, iako se u novije vrijeme u tom kontekstu dosta naglašava i važnost odnosa koju ljudi ostvaruju sa svojim kućnim ljubimcima.

Međutim, prisutna je oskudica istraživanja koja bi se detaljnije pozabavila privrženošću ljubimcima, njenom povezanošću s privrženošću ljudskim figurama i učincima na psihološku dobrobit. Posebice nedostaju ona istraživanja koja bi taj odnos promatrala više iz perspektive ispunjenja temeljnih psiholoških potreba (autonomije, kompetencije, pozitivnih odnosa s drugima itd.), a manje iz perspektive prisutnosti psihopatologije (depresije, anksioznosti). Pokaže li se da privrženost ljubimcima može ublažiti nepovoljne efekte privrženosti bliskim prijateljima na psihološku dobrobit, to će proširiti bazu znanja stručnjaka za mentalno zdravlje, kao i raspon pristupa kojima se nastoji pomoći korisnicima koji se nađu preplavljenima psihološkim distresom i zahtjevima svakodnevnog života.

Psihološka dobrobit

Optimalno psihološko funkcioniranje ili dobrobit je važan pokazatelj kvalitete života, kako na razini pojedinca, tako i na kolektivnoj razini. Održavanje osjećaja dobrobiti za većinu ljudi predstavlja važan cilj pa ne čudi kako je dobrobit već duže vrijeme predmet intenzivnog znanstvenog proučavanja. Iako se laički u svakodnevnom razgovoru pojam dobrobiti može svesti na jednostavno pitanje „Kako si?“, pitanje psihološke dobrobiti je zapravo iznimno složeno. U fokusu teoretičara je dugo vremena bila subjektivna ili hedonistička dobrobit koja se promatra kroz relativnu zastupljenost ugodnih naspram neugodnih afektivnih stanja te kroz zadovoljstvo životom (Diener, 1984). Međutim, u sklopu humanističke psihologije popularizirao se koncept eudaimoničke ili psihološke dobrobiti, dobivajući s vremenom sve veći kredibilitet u socijalnoj psihologiji i psihologiji ličnosti (Ryff i Keyes, 1995; Ryan i Deci, 2001). Eudaimonizam je zapravo gledište prema kojem psihološka dobrobit počiva na aktualizaciji ljudskih potencijala (Deci i Ryan, 2006). Kao takva, psihološka dobrobit se sve

češće prepoznaje kao multidimenzionalni konstrukt koji se sastoji i od hedoničkih i od eudaimoničkih dimenzija (Ryan i Deci, 2001). Stoga Keyes, Shmotkin i Ryff (2002) opisuju subjektivnu i psihološku dobrobit kao aspekte pozitivnog funkcioniranja koji su različiti, ali povezani. Za razliku od subjektivne dobrobiti, psihološka dobrobit se temelji na širem pristupu koji uključuje identitet, smisao i povezanost s drugima (Ryff i Singer, 1996).

Model psihološke dobrobiti. Na temelju literature o razvoju u odrasloj dobi, kliničke psihologije i mentalnog zdravlja, Ryffova (1989) je predstavila multidimenzionalni model psihološke dobrobiti koji se bavi nizom univerzalnih psiholoških potreba te nije specifičan niti za jedno posebno životno područje. Model se sastoji od 6 dimenzija: autonomija, ovladavanje okolinom (kompetentnost), osobni rast, pozitivni odnosi s drugima, osjećaj smisla i samoprihvatanje. Autonomija se odnosi na potrebu za samoodređenjem te uključuje evaluaciju pojedinca o samom sebi na temelju osobnih standarda, a ne na osnovu potvrde drugih ili podlijevanja socijalnom pritisku. Ovladavanje okolinom odnosi se na potrebu za kompetentnošću te uključuje sposobnost pojedinca da stvori ili se prilagodi različitim okruženjima u skladu s vlastitim potrebama i sposobnostima. Osobni rast odnosi se na potrebu za spoznavanjem vlastitih potencijala te uključuje pojedinčevu sposobnost rasta i razvoja prilikom suočavanja s novim izazovima u različitim životnim fazama. Osjećaj smisla odnosi se na potrebu za vođenjem svrhovitog života te uključuje pojedinčev osjećaj smjera u životu koji je vođen vrijednostima, ciljevima i namjerama. Pozitivni odnosi s drugima odnose se na potrebu za smislenim socijalnim vezama te uključuju sposobnost pojedinca da formira emocionalno duboke interpersonalne veze te bude uključen u adekvatno zadovoljavajuće odnose. Samoprihvatanje se odnosi na potrebu posjedovanja pozitivnih stavova prema sebi samome te uključuje pojedinčevu prihvatanje i povoljnih i manje povoljnih osobnih kvaliteta, kao i pozitivan pogled na prošlost.

Prema Ryffičinom (1989) modelu, upravo navedene dimenzije karakteriziraju dobro funkcionirajuću osobu koja se uspješno nosi sa životnim izazovima, ima osjećaj svrhe te osjeća da se razvija tijekom vremena i da je ispunjena. Dakle, visoke razine autonomije, pozitivnih odnosa, kompetentnosti i drugih dimenzija psihološke dobrobiti važne su za održavanje psihičkog zdravlja ljudi.

Privrženost ljudskim figurama

Definicija i razvoj privrženosti. John Bowlby (1973), pionir istraživanja privrženosti, definirao je privrženost kao snažnu afektivnu vezu s objektom privrženosti, koju karakterizira tendencija traženja i održanja bliskosti s tim istim objektom, posebice u stresnim situacijama.

Ta veza je posebno važna u prvih nekoliko godina života djeteta te ona ima evolucijsku funkciju: zadržava dijete blizu skrbnika osiguravajući zaštitu u stresnim vremenima, što povećava njegove izgleda za preživljavanje.

Bowlby (1973) razlikuje tri obilježja odnosa privrženosti primarnom skrbniku koja jasno opisuju evolucijske koristi privrženosti: održavanje blizine, sigurna baza i sigurno utočište. Održavanje blizine podrazumijeva djetetovu potrebu da bude fizički blizu skrbniku. Sigurna baza je važna za istraživanje okoline: dijete se osjeća sigurno u istraživanju svijeta koji ga okružuje. Sigurno utočište se odnosi na saznanje kako postoji netko na koga se može osloniti. Te karakteristike su usko isprepletene. Kada je dijete blizu skrbnika ono se osjeća dovoljno sigurnim za istraživanje okoline, jer se oslanja na skrbnika koji će obraćati pažnju na potencijalne prijetnje. Ukoliko se pojavi prijeteća situacija (npr. stranac priđe djetetu), istraživačko ponašanje djeteta prestaje i ono traži blizinu skrbnika. Kako bi pridobilo pažnju, a time i blizinu skrbnika u stresnim vremenima, dijete pokazuje ponašanja privrženosti poput plača ili vokalizacije. Kada je postignuta dovoljna blizina, takva ponašanja prestaju.

Ainsworth, Blehar, Waters i Wall (1978) među prvima su proučavali i opisali individualne razlike u obrascima privrženosti. Ovisno o ponašanju majke prema novorođenčetu, kvaliteti njihovog odnosa, majčinom primjećivanju djetetovih signala i njihovom točnom tumačenju, prikladnom odgovaranju te brizi i nježnosti, stvara se jedan od tri tipa privrženosti. Siguran stil razvija se kada djeca percipiraju svoje skrbnike dostupnima i responzivnima. Za razliku od toga, kada dijete svoje skrbnike percipira nedosljedno dostupnima ili nedostupnima, razvija se ambivalentan ili pak izbjegavajući stil privrženosti.

Unutarnji radni model odnosa. S vremenom, interakcije sa skrbnikom, posebno reakcije skrbnika na djetetova ponašanja traženja blizine, internaliziraju se u mentalne sheme ili unutarnje radne modele odnosa (Bowlby, 1969, prema Kamenov i Jelić, 2005). Ti modeli predstavljaju reprezentacije objekta privrženosti, sebe i okoline te uključuju emocije, vjerovanja, očekivanja, strategije i pravila za selektivnost pažnje, interpretaciju informacija i organizaciju memorije (Hazan i Shaver, 1994). Dva su ključna aspekta unutarnjih modela: model o sebi i model o drugima. Model o sebi može biti pozitivan (pojedinaac sebe vidi kao osobu vrijednu pažnje i ljubavi) ili negativan (pojedinaac misli da ne zavrjeđuje ljubav). Isto tako, model o drugima može biti pozitivan (pojedinaac vidi druge kao dostupne i brižne) ili negativan (vidi druge kao nepouzidane ili odbijajuće).

Prema Bowlbyju (1973), unutarnji radni modeli sebe i drugih i, posljedično, stilovi privrženosti, s vremenom postaju sve otporniji na promjene te počinju predstavljati temeljno polazište za interpretaciju iskustava s drugim ljudima, utječući tako i na kasnije socijalne

odnose u odrasloj dobi. Privrženo ponašanje postaje organizirano unutar ličnosti pojedinca i utječe na emocionalne odnose s drugim bliskim osobama tijekom cijelog života, što je potaknulo istraživače da prošire svoja istraživanja privrženosti i na odraslu dob.

Privrženost u odrasloj dobi. Na temelju teorije privrženosti smatra se kako jednom uspostavljen tip privrženosti u djetinjstvu nastavlja strukturirati kvalitetu odnosa u adolescenciji i zreloj dobi (Kamenov i Jelić, 2003). Imajući na umu tu pretpostavku, 80-ih godina prošlog stoljeća skupina autora nastavila je istraživanje na području privrženosti odraslih.

Prije nego prijeđemo na pregled teorija privrženosti u odrasloj dobi, valja ponešto reći i o glavnim razlikama u privrženosti svojstvenoj različitim tipovima odnosa – između privrženosti roditeljima, privrženosti romantičnim partnerima te privrženosti prema prijateljima. Asimetrični odnosi privrženosti između roditelja i djeteta (djeca dobivaju sigurnost i brigu od roditelja, ali ne i obrnuto) u odrasloj dobi zamjenjuju se simetričnim odnosima privrženosti s romantičnim partnerom ili prijateljem, pri čemu je prisutno uzajamno pružanje sigurnosti i brige. Iako roditelji u odrasloj dobi ostaju važni u hijerarhiji sustava privrženosti, oni počinju zauzimati sekundarno mjesto u odnosu na partnerske ili prijateljske veze (Hazan i Zeifman, 1999). Zapravo, privrženost u emocionalnim vezama u odrasloj dobi podrazumijeva integraciju različitih bihevioralnih sustava. U prijateljskim vezama to su privrženost, briga i podrška, dok je u romantičnim vezama osim toga prisutan i element spolnog odnosa (Hazan i Shaver, 1994). U odrasloj dobi anksioznost i stresni događaji su i dalje najvažniji motivi za traženjem blizine drugih, no ono isto tako može biti i rezultat želje za zaštitom i pružanjem utjehe, kao i želje za spolnim odnosom. Također, uočeno je kako se s trajanjem odnosa mijenja i relativna važnost pojedinih komponenti privrženosti, pri čemu je na početku najvažnija fizička blizina, dok uzajamna briga i podrška postaju važnije nešto kasnije.

Stilovi privrženosti u odrasloj dobi. Hazan i Shaver (1987) su proširili paradigmu dječje privrženosti na ljubavne veze odraslih, predlažući tri stila privrženosti: siguran, izbjegavajući i anksiozan/ambivalentan. Njihov model su zatim nadogradili Bartholomewova i Horowitz (1991), koji razlikuju dva oblika izbjegavajuće privrženosti (odbijajuća i bojažljiva privrženost). Time je postavljen model koji razlikuje četiri tipa privrženosti, koji odgovaraju dvodimenzionalnoj shemi utemeljenoj na Bolwbyjeom (1973) unutarnjem modelu odnosa: sigurna, odbijajuća, preokupirana i bojažljiva privrženost. Sigurno privrženi ljudi imaju pozitivan model sebe i ne sumnjaju u druge, pa socijalnim interakcijama prilaze s povjerenjem. Odbijajuće privržene osobe su sigurne u sebe, ali suzdržavaju se od osobnih

kontakata s drugima jer su motivirani mehanizmom samodostatnosti pa teže održanju nezavisnosti od drugih. Preokupirano privrženi pojedinci teže osobnom kontaktu s drugima, no imaju negativnu sliku o sebi, pa anksiozno traže prihvaćanje i potvrđivanje od drugih, pitajući se neprestano jesu li dovoljno zanimljivi i dopadljivi drugima. Bojažljivo privržene osobe sumnjaju u sebe i u druge, izbjegavajući osobne kontakte uslijed straha da će biti povrijeđeni ili prevareni.

Nadalje, Brennan, Clark i Shaver (1998) su identificirali dvije bipolarne dimenzije privrženosti: sigurnost-anksioznost i bliskost-izbjegavanje. Dimenzija anksioznosti odnosi se na strah od napuštanja i potrebu za ekstremnom bliskošću, dok se dimenzija izbjegavanja odnosi na stupanj ugodnosti s bliskošću, krećući se od lakog zblizavanja s drugima do neugode kada odnosi s drugima postanu bliski. Rezultati na te dvije dimenzije mogu se kombinirati u iste četiri kategorije koje navode Bartholomewova i Horowitz (1991). Odbijajuće i plašljivo privrženi pojedinci pokazuju više rezultate na dimenziji izbjegavanja, što sugerira da je dimenzija izbjegavanja usko povezana s modelom o drugima, dok zaokupljeno i plašljivo privrženi pokazuju više rezultate na dimenziji anksioznosti, što upućuje na povezanost te dimenzije s modelom o sebi (Feeney, 1999).

Privrženost bliskim prijateljima. Prijateljski odnosi su tijekom cijelog života jedni od najvažnijih odnosa koje formiramo s drugima. Prijateljstvo se definira kao interpersonalni odnos dviju osoba koji je obilježen prisnošću, recipročnošću i blizinom (Bagwell i Schmidt, 2011). Blisko prijateljstvo karakterizira 6 funkcija – intimnost (osjetljivost na stanja i potrebe drugoga, otvoreno i iskreno izražavanje misli i osjećaja), emocionalna sigurnost (pružanje utjehe i osjećaja povjerenja u novim ili prijetecim situacijama), pomaganje (pružanje savjeta, smjernica i drugih vrsta podrške), pouzdano savezništvo (dostupnost i odanost), poticajno partnerstvo (zajednička uključenost u ispunjavajuće i zabavne aktivnosti) te samopotvrđivanje (međusobno ohrabrivanje, potvrđivanje i pomaganje u održanju pozitivne slike o sebi) (Mendelson i Aboud, 1999).

Prema teoriji privrženosti (Bowlby, 1973), jednom formiran stil privrženosti u djetinjstvu definira strukturu i kvalitetu kasnijih odnosa sa značajnim drugim osobama, i to ne samo s romantičnim partnerima, nego i s prijateljima. Istraživanja u području odrasle dobi su nesrazmjerno više proučavala privrženost romantičnim partnerima nego bliskim prijateljima. Takva pristranost ograničava mogućnost potpunijeg razumijevanja privrženosti u odrasloj dobi. Stoga je od izuzetne važnosti pomaknuti fokus istraživanja i na privrženost bliskim prijateljima. U prilog tome govore studije koje su pokazale da većina sudionika nema jednak

stil privrženosti u odnosima s romantičnim partnerima kao i s prijateljima (Kamenov i Jelić, 2005).

U privrženosti bliskim prijateljima uočene su spolne razlike, pri čemu žene pokazuju više rezultate na dimenziji anksioznosti (npr. Marušić, Kamenov i Jelić, 2006), što je u skladu s nalazom da žene općenito pokazuju veću generalnu anksioznost (Feingold, 1994). S druge strane, muškarci su češće bili izbjegavajuće privrženi prijateljima (Kamenov i Jelić, 2005; Marušić i sur., 2006). Uzimajući u obzir kako izbjegavanje odražava neugodu uzrokovanu bliskošću i ovisnošću o drugima, te spolne razlike mogu biti rezultat veće potrebe za autonomijom i neovisnošću kod muških sudionika (Cross, Bacon i Morris, 2000; Cross i Madson, 1997; Caldwell i Peplau, 1982; Davidson i Duberman, 1982; prema Marušić, Kamenov i Jelić, 2011).

Privrženost i psihološka dobrobit. Pokazalo se kako privrženost ima važnu ulogu u objašnjenju doživljaja i ponašanja vezanih uz funkcionalnu prilagodbu pojedinca raznim događajima u životu. Tako je sigurna privrženost povezana sa zdravim razvojem ličnosti, uspješnim psihološkim funkcioniranjem i dobrom socijalnom prilagodbom, dok se nesigurni oblici privrženosti uglavnom povezuju s lošijom prilagodbom i funkcioniranjem (Jerković, 2005).

Nekonzistentna responzivnost, emocionalna nedostupnost i nedostatak potpore primarnog skrbnika u ranim godinama života mogu predisponirati osobu za usvajanje negativnog radnog modela o sebi i drugima u odrasloj dobi. Doista, pokazalo se kako su nesigurni modeli privrženosti u odrasloj dobi povezani s nefleksibilnom percepcijom sebe (Lopez, 1996), kao i s negativnijom i iskrivljenijom percepcijom i očekivanjima od drugih (Mikulincer i Shaver, 2008). Rana iskustva privrženosti nesigurno privrženih pojedinaca često uključuju nestabilnu i neprimjerenu regulaciju distresa (Bowlby, 1973), koja interferira s razvojem unutarnjih resursa potrebnih za uspješno suočavanje sa stresorima. Taj nedostatak posebno se očituje tijekom prolongiranih, visoko zahtjevnih stresnih iskustava koja zahtijevaju aktivno traženje podrške i suočavanje s problemom (Shaver i Mikulincer, 2014). Nesigurno privrženi pojedinci mogu percipirati i doživjeti stresne događaje na mnogo negativniji način (npr. kroz ljutnju, povrijeđenost, razočaranje, tugu, ljubomoru, bespomoćnost), što može pogoršati njihova stresna iskustva (Collins, 1996). Isto tako se pokazalo da su anksiozna i izbjegavajuća privrženost povezane s interpersonalnim teškoćama (npr., Bartholomew i Horowitz, 1991), većim osjećajem usamljenosti (npr., Wei, Vogel, Ku i Zakalik, 2005) i većim neprijateljstvom prema drugima (npr., Mikulincer i Shaver, 2001).

Čini se kako potonji nalazi neizravno sugeriraju kako nesigurni oblici privrženosti umanjuju mogućnost pojedinca da na adekvatan način zadovolji tri temeljne psihološke potrebe. Rezultati istraživanja Wei, Shaffer, Young i Zakalik (2005) podržavaju tu pretpostavku, pokazavši da su anksiozna i izbjegavajuća privrženost negativno povezane sa zadovoljenjem potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanošću, koje su sastavne dimenzije psihološke dobrobiti.

Odnos sa skrbnikom koji je osjetljiv na dječje signale emocionalnih i fizičkih potreba, pun podrške i prihvaćanja, pomaže djetetu u samopouzdanom istraživanju okoline, u razvoju osjećaja autonomije i samoeфикаsnosti te u razvoju bliskih odnosa s drugima (npr., Pietromonaco i Feldman Barrett, 2000). Sve to dovodi do razvoja pozitivnog radnog modela o sebi i drugima koji se proteže i na odraslu dob. Stoga sigurno privrženi pojedinci traže potporu bliskih osoba kao pomoć u prevladavanju stresnih situacija (Mikulincer i Shaver, 2008), smanjujući tako vjerojatnost za psihopatološke simptome. Oni također objektivnije procjenjuju stresne događaje, a sebe doživljavaju sposobnima za rješavanje problema (Collins i Read, 1990). Ti nalazi sugeriraju kako su sigurno privrženi pojedinci skloniji doživljaju zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanošću, što u svom istraživanju potvrđuju La Guardia, Ryan, Couchman i Deci (2000).

Iako su rezultati prikazanih istraživanja zanimljivi, treba priznati postojanje jedne otegotne okolnosti, a to je činjenica da se u nizu tih istraživanja uglavnom procjenjivala privrženost romantičnom partneru ili generalna privrženost u bliskim odnosima. Premda naizgled nema valjanog razloga zbog kojeg bi privrženost bliskim prijateljima imala znatno drugačiji odnos s dimenzijama psihološke dobrobiti, tu relaciju valja dodatno istražiti.

Privrženost kućnim ljubimcima

U posljednje vrijeme uočljiv je porast interesa istraživača za pitanja uloge kućnih ljubimaca u životima ljudi, posebice kada je riječ o proučavanju onoga što afektivnu povezanosti ljudi i njihovih ljubimaca čini posebnom. Da je uloga i važnost kućnih ljubimaca u današnje vrijeme velika, vjerojatno bi se složila većina ljudi koji imaju to iskustvo. Mnogi vlasnici njeguju blizak suživot s ljubimcima, dijeleći s njima svoj životni prostor i financijske resurse te ih smatraju psihološki srodnim i jednakim članovima obitelji (Serpell, 1996; Podrazik i sur., 2000; Downey i Ellis, 2008; Topolski i sur., 2013; prema Ombla 2012). Razlozi zbog kojih bi se životinja orijentirala prema čovjeku su lako shvatljivi i zdravorazumski. Naime, vlasnici svojim ljubimcima osiguravaju hranu, njegu, zaštitu i nježnost kroz maženje, što sve ljubimcu prvenstveno osigurava preživljavanje, a zatim i

ugodan život. Međutim, kada se isto pitanje postavi za čovjeka, čini se da je pronalazak jednoznačnog odgovora teži nego što se isprva doima (Levačić, 2009). Skrb o kućnom ljubimcu zahtjeva ponajprije spremnost ulaganja određenog dijela financijskih resursa, svakako oduzima vrijeme te općenito predstavlja veliku obavezu i odgovornost. Iako će vlasnici ljubimaca nerijetko izjavljivati kako „ljubav prema ljubimcima“ uvelike nadmašuje navedene zahtjeve i cijenu, još uvijek nije potpuno jasno zašto neki ljudi odlučuju preuzeti odgovornost i obavezu skrbi o ljubimcu.

Ipak, sasvim je opravdano pretpostaviti kako je jedan od najvažnijih odgovora na to pitanje sigurnost koju pruža osjećaj privrženosti ljubimcu. Dosadašnja istraživanja temeljena na pretpostavkama teorije privrženosti vrlo jasno su dokumentirala kako emocionalna dobrobit ovisi o odnosima koje pojedinac ostvaruje s drugima, što je trend koji je prisutan tijekom čitavog života osobe. Jedna od takvih značajnih veza mogla bi biti upravo ona koja nastaje između čovjeka i njegovog kućnog ljubimca. Međutim, ta pretpostavka otvara dodatno pitanje – je li odnos s kućnim ljubimcem zbilja odnos privrženosti?

Kako bi se neki blizak odnos moglo nazvati odnosom privrženosti, potrebno je zadovoljiti četiri uvjeta koja su naveli Hazan i Zeifman (1999): traženje blizine (želja da se ostvari blizak fizički kontakt, uobičajeno kroz maženje i dodirivanje); selektivnost (osoba daje prednost onoj bliskoj figuri koja je najuspješnija u odgovaranju na njene potrebe i u ublažavanju stresa); separacijski distress (reakcije intenzivne uznemirenosti na stvarnu ili potencijalnu separaciju i gubitak); pozitivni efekti na članove dijade (pozitivni psihološki i fiziološki zdravstveni ishodi).

Pregled relevantnih istraživanja o odnosu čovjeka i psa pruža potvrdu ideji da odnos s kućnim ljubimcem može zadovoljavati kriterije odnosa privrženosti. Naime, vlasnici pasa često nastoje ostvariti kontakt sa svojim ljubimcima kroz dodirivanje, maženje i traženje njihove prisutnosti, a osim toga, uočeno je i sudjelovanje vlasnika s ljubimcima u igri “licem u lice”, kao i korištenje “majčinskog govora” (npr. Prato-Previde, Fallani i Valsecchi, 2006; prema Ombla, 2012), što sve govori u prilog prvom kriteriju. Kada je riječ o kriteriju selektivnosti, pokazalo se da ljubimci ostvaruju funkciju socijalne potpore, dok o njihovoj ulozi uspješnog ublažavanja stresa govore pozitivni efekti koji su uočeni kod osjetljivih skupina (Albert i Bulcroft, 1988), kao i uloga privrženosti ljubimcu kod suočavanja s usamljenošću (Krause-Parello, 2008). Prisutnost duboke ožalošćenosti kod vlasnika nakon smrti kućnog ljubimca, uz karakteristike tugovanja slične onima kod gubitak važnih osoba (Archer i Winchester, 1994; prema Ombla, 2012), kao i znakovi separacijske anksioznosti kod pasa u odsutnosti vlasnika (Prato-Previde, Custance, Spiezio i Sabatini, 2003; prema Ombla,

2012), pružaju potvrdu trećeg kriterija. Što se četvrtog kriterija tiče, većina istraživanja potvrđuje pozitivne učinke ljubimaca na psihofizičko zdravlje vlasnika (Friedmann i Thomas, 1995; Sable, 1995; prema Ombla, 2012), no istovremeno ukazuju i na potencijalne uzroke individualnih razlika u nalazima (stupanj privrženosti ljubimcu, stavovi prema kućnim ljubimcima, stupanj uključenosti u brigu o ljubimcu, vrsta ljubimca, karakteristike ličnosti, prošla iskustva, itd.).

Borgi i Cirulli (2016) ističu kako je „prijateljstvo“ najprikladnija riječ kojom bi se mogla opisati veza čovjeka i ljubimca, a koja uključuje formiranje socijalne veze koja služi analognim emocionalnim i adaptivnim funkcijama kao i prijateljstva među ljudima. Većinu značajki koje neki odnos treba imati kako bi ga se nazvalo prijateljstvom (Silk, 2002; Brent, Chang, Garipey i Platt, 2014; prema Borgi i Cirulli, 2014) može se primijetiti i u odnosu između čovjeka i ljubimca: intimnost, povjerenje, odanost, suosjećajnost, briga za dobrobit drugoga, obvezivanje, naklonost, prihvaćanje, društvo, kao i zajedničko vrijeme te održanje povezanosti i nakon duže separacije. Sukladno tome, ljudska lica i lica pasa (lica povezana s dugotrajnom socijalnom poznašću) izazivaju slične reakcije u rostroventralnom anteriornom cingularnom korteksu, čija aktivnost se smatra povezanom s temeljnim aspektima socijalne kognicije usko vezanima za naklonost i emocije (Shinozaki, Hanakawa i Fukuyama, 2007; prema Borgi i Cirulli, 2014).

Imajući na umu kako se odnos s kućnim ljubimcem doista može smatrati jednom vrstom odnosa privrženosti, opravdano je pretpostaviti kako je jedan od mogućih odgovora na pitanje kakvu korist ljudi imaju od skrbi za kućne ljubimce upravo sigurnost koju pruža osjećaj privrženosti ljubimcu. Većina dosadašnjih istraživanja usmjerila se na ispitivanja aspekata privrženosti ljudi njihovim ljubimcima, dok se tek manji broj njih bavio proučavanjem privrženosti ljubimca njegovom vlasniku. Valja napomenuti kako je zajedničko obilježje te dvije skupine istraživanja to što su se većinom bavila psima, koji su se pokazali najomiljenijima i najpopularnijima među kućnim ljubimcima (Hart, 1995; prema Levačić, 2009). Psi su duže od bilo koje druge domaće vrste dio ljudskog društva (Clutton-Brock, 1999; prema Levačić, 2009). Dugotrajna domestikacija, koja je započela još prije 10 000 godina, omogućila je selekciju specifičnih anatomskih i bihevioralnih obilježja kod pasa, opskrbivši ih dispozicijom za formiranje specifične veze privrženosti s ljudima (Millott, 1994; prema Levačić, 2009). Zapravo, uočene su značajne razlike u percepciji ljubimaca s obzirom na vrstu životinje, pri čemu se pokazalo da vlasnici pasa svoje ljubimce percipiraju kao zaigranije, aktivnije, osjećajnije, više prijateljski nastrojene, otvorenije za kontakt te manje agresivne prema poznatim osobama nego što to čine vlasnici mačaka (Serpell, 1996; prema

Ombra, 2012). Takve razlike u ponašanju s obzirom na vrstu životinje, predstavljaju temelj za rezultate koji potvrđuju da su ljudi najснаžnije privrženi psima (Johnson, Garrity i Stallones, 1992; prema Ombra, 2012).

Često se opservacijom interakcije vlasnika i njihovih pasa nameće analogija veze između roditelja i djeteta. Za potrebe komparativne analize privrženosti, najadekvatnije tumačenje je evolucijsko, prema kojem socijalne vrste koje žive u grupama imaju razvijenu dispoziciju za stvaranje odnosa privrženosti, naročito potomci s majkama (Bretherton, 1992). Prato-Previde, Fallani i Valsecchi (2004; prema Levačić, 2009) u svom su istraživanju potvrdili pretpostavku kako se ponašanje ljudi prema njihovim psima može shvatiti kao oblik roditeljskog ponašanja. Ta zamisao je potvrđena i inspekcijom ponašanja vlasnika prema psima – uočeno je kako se vlasnici igraju sa psima tretirajući ih kao djecu (Smith, 1983; prema Levačić, 2009), obraćaju im se koristeći „majčinski govor“ (Mitchell, 2001; prema Levačić, 2009), maze ih (Serpell, 1986; prema Levačić, 2009) te traže i održavaju fizički kontakt s njima (Robinson, 1992; prema Levačić, 2009). Albert i Bulcroft (1988) su utvrdili da ljudi smatraju kućne ljubimce ravnopravnim članovima obitelji te da je privrženost ljubimcu od posebnog značaja za osobe koje su nedavno razvedene, nisu nikad vjenčane, kao i kod udovaca, parova koji nemaju djecu te kod onih čija su djeca iselila iz obiteljskog doma (tzv. „prazno gnijezdo“). Zbog recipročnosti u odnosu privrženosti između ljudi i njihovih ljubimaca, moguće je pretpostaviti kako ljubimci mogu imati ulogu važne emocionalne zamjene kada su ljudi usamljeni ili prolaze kroz stresne životne događaje.

Stupanj privrženosti psu i pojedine opće karakteristike vlasnika. Budući da odnos čovjeka i ljubimca podrazumijeva dijadni odnos u kojem svaka jedinka posjeduje pregršt karakteristika, razumljivo je očekivati da će stupanj privrženosti ljubimcu ovisiti o obilježjima kao što su spol i dob vlasnika, njegov romantični status, stadij u razvojnem ciklusu obitelji (posebice broj djece), kao i duljina posjedovanja ljubimca.

U brojnim istraživanjima uočene su spolne razlike u odnosu s kućnim ljubimcima, pri čemu su im žene bile privrženije od muškaraca (npr., Quinn, 2005). No, nisu sva istraživanja utvrdila spolne razlike u tom području. U iscrpnom pregledu literature o spolnim razlikama u različitim aspektima interakcije čovjeka i ljubimca, Herzog (2007) je utvrdio postojanje mješovitih nalaza o ulozi spola vlasnika u odnosu s ljubimcima. Njegova analiza potvrđuje pretpostavku da žene obično pokazuju više pozitivnih odnosa prema životinjama od muškaraca, no ipak, u konačnici zaključuje kako se općenito stavovi muškaraca i žena prema životinjama preklapaju više nego što se razlikuju.

Istraživanja koja su proučavala odnos dobi i privrženosti ljubimcu pružila su nekonzistentne nalaze (npr., Johnson, Garrity i Stallones, 1992; Netting, Wilson, Goodie, Stephens, Byers i Olsen, 2013; prema Kalinić, 2016). Želeći razjasniti taj odnos, Bagley i Gonsman (2005; prema Kalinić, 2016) su u svom istraživanju kontrolirali duljinu posjedovanja ljubimca, nakon čega povezanost između dobi i privrženosti ljubimcu više nije bila značajna. To znači da je od puke dobi vlasnika ipak važnije koliko dugo vremena su vlasnik i ljubimac proveli zajedno. Dodatna istraživanja su potvrdila kako je doista stupanj privrženosti ljubimcu pozitivno povezan s duljinom njegovog posjedovanja (Chan Hiu Ying, 2010; Woodward i Bauer, 2007; prema Kalinić, 2016).

Ustanovljeno je kako samci, u odnosu na one koji su u romantičnoj vezi, izvještavaju o višem stupnju privrženosti psima te su također, u skladu s tim, skloniji antropomorfizmu (Quinn, 2005). Što se stadija obiteljskog ciklusa tiče, ispostavilo se da je neposredno nakon ulaska u brak, kao i nakon što djeca napuste roditeljski dom, privrženost ljubimcu visoka. Za razliku od toga, u obiteljima s djecom je, posebice ako je u pitanju dojenčad, privrženost ljubimcu znatno niža (Albert i Bulcroft, 1988).

Povezanost privrženosti ljudima i privrženosti kućnim ljubimcima. Istraživanja koja izravno dovode u vezu konstrukt privrženosti ljudima i privrženost ljubimcima gotovo da i nema. Imajući na umu ranije spomenuta obilježja pojedinaca visoko izražene izbjegavajuće i anksiozne dimenzije privrženosti, ne uspijevajući ostvariti siguran odnos u bliskim odnosima s ljudima, nameće se pitanje mogu li psi u takvim odnosima biti zamjena za nedosljedne ili neresponzivne ljudske figure privrženosti. Ako je to slučaj, može se očekivati kako će visoki rezultati na dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja biti povezani s višim stupnjem privrženosti psima. Van Houtte i Jarvis (1995) slažu se s pretpostavkom kako odnos između vlasnika i ljubimca može služiti kao svojevrsni supstitut za druge socijalne odnose.

Odnos s ljubimcem može se opisati kao siguran, stalno dostupan odnos s minimalnim rizikom za povrijeđenost (Nebbe, 2001), a na temelju tog argumenta leži i pretpostavka da bi pojedinci koji imaju probleme s privrženosti u interpersonalnim odnosima mogli biti skloniji ostvarivanju privrženosti s drugim dostupnim objektima privrženosti, kao što su kućni ljubimci. Čini se kako ljubimac bez osuđivanja prihvaća čovjeka takvog kakav jest, otvoreno i konzistentno iskazujući svoju privrženost, što su sve obilježja koja mogu zadovoljiti pojedinčevu potrebu da se osjeća voljenim i vrijednim (Nebbe, 2001).

Vlasnici pasa kao glavni razlog za posjedovanje psa često navode to što im oni prave društvo, no to je ipak ponešto različito od socijalne podrške, budući da ne podrazumijeva ekstrinzičnu potporu nego pak osigurava intrinzičnu nagradu, poput zajedničkog zadovoljstva

u rekreaciji, opuštanju i neograničenoj spontanosti, što sve redom doprinosi kvaliteti života (McNicholas, Gilbey, Rennie, Ahmedzai, Dono i Ormerod, 2005). Bonas, McNicholas i Collins (2000) su također primijetili određene razlike u vrsti socijalne podrške dobivene od strane ljudi i kućnih ljubimaca, pri čemu se pse navodi kao prisutnije u vremenima potrebe i pouzdanije, dok je potpora ljudi važnija kada je riječ o pružanju instrumentalne podrške i ostvarivanju osjećaja intimnosti.

Valja ponoviti kako je prisutan manjak istraživanja koja bi izravno povezala stupanj privrženosti psima i privrženost ljudskim figurama, što posebno vrijedi za privrženost bliskim prijateljima, zbog čega se zasad o tom odnosu može samo neizravno pretpostavljati na temelju prethodno predočenih nalaza.

Privrženost ljubimcima i psihofizička te psihološka dobrobit. Povezanost privrženosti ljubimcima i dobrobiti u odrasloj dobi je područje kojemu je poklonjena znatna pažnja u literaturi socijalnih znanosti i veterine. Popularni veterinarski časopisi često sadrže naslove poput „Kućni ljubimci usrećuju ljude“ koji izvještavaju o nalazima da ljubimci pružaju emocionalnu podršku, povećavaju izgled za dužim životom nakon preživljenog infarkta, dovodeći do nižeg krvnog tlaka, smanjenja stresa i lakšeg nošenja s procesom žaljenja (Friedman i Thomas, 1995; prema Levačić, 2009).

Istraživanja u kojima je proučavan odnos čovjeka i kućnih ljubimaca obiluju nalazima koji govore o snažnoj vezi koja ima obostrane koristi. Prednosti suživota s kućnim ljubimcem su mnogostruke, obuhvaćajući pozitivan efekt na fizičko zdravlje (npr., Allen, Blaskovich, Tomaka i Kelsey, 1991; Serpell, 1991; prema Levačić, 2009), veće zadovoljstvo životom i opću dobrobit (npr., Albert i Bulcroft, 1988). Istraživanja su također pokazala kako su vlasnici kućnih ljubimaca, za razliku od onih koji nemaju ljubimce, emocionalno stabilniji, generativniji te iskazuju puno pozitivniji stav prema kućnim ljubimcima općenito (Ombla 2012).

Za ljude koji su zbog određenih obilježja ili ishoda osjetljiviji od ostalih, kućni ljubimci imaju veliku važnost. Primjerice, Garrity i suradnici (1989) su došli do zaključka kako je kod sudionika koji su stariji od 65 godina i ujedno udovci/udovice viši stupanj privrženosti ljubimcu povezan s nižim razinama emocionalnog distresa, ali samo u slučaju minimalne socijalne podrške bliskih osoba. Rew (2000; prema Ombla, 2012) je ustanovio kako većina adolescenata beskućnika kao način za suočavanje s usamljenošću navodi druženje s prijateljima i psima, uz njihovu ponešto različitu funkciju – prijatelji služe kao izvor informacija o preživljavanju na ulici i općenito za razgovor, dok se psi shvaćaju kao društvo koje predstavlja izvor osjećaja bezuvjetne ljubavi, sigurnosti i ustrajnosti u teškim

uvjetima zbog saznanja da su nekome potrebni. Od mogućih mehanizama pomoću kojih ljubimci ublažavaju posljedice usamljenosti i depresije, prvenstveno u obzir treba uzeti funkciju ljubimaca kao izvora socijalne podrške (npr., Beck i Katcher, 2003; Philips Cohen, 2002; prema Ombla, 2012.), što ne iznenađuje budući da literatura obiluje nalazima o odnosu socijalne podrške i mentalnog zdravlja.

Neostvarenost temeljnih psiholoških potreba (autonomija, kompetencija, povezanost) koje su inkorporirane u Ryffičin model psihološke dobrobiti, dovodi do nepovoljnih životnih ishoda, zbog čega je nužno utvrditi faktore koji tome doprinose. U dosadašnjim istraživanjima privrženost se pokazala izvrsnim prediktorom zadovoljenja tih triju temeljnih psiholoških potreba (La Guardia, Ryan, Couchman i Deci, 2000). Budući da literatura obiluje nalazima koji sugeriraju kako kućni ljubimci također mogu predstavljati objekte privrženosti, važno je detaljnije analizirati odnos privrženosti ljubimcima i tri spomenute dimenzije psihološke dobrobiti.

Do sada je zabilježeno samo jedno istraživanje na uzorku studenata, kojim se proučavao odnos ovih varijabli, a pri čemu se ispostavilo da je razina privrženosti psu bila pozitivno povezana sa zadovoljenjem potrebe za kompetencijom, autonomijom i povezanošću (Kurdek, 2008). Međutim, istraživanja koja bi promotrila taj odnos na uzorku odraslih osoba, prema saznanjima autora ovog rada, još uvijek ne postoje. Ipak, na temelju brojnih nalaza u literaturi moguće je neizravno pretpostaviti da bi nalazi trebali slijediti rezultate dobivene na uzorku studenata.

Psi kao kućni ljubimci mogu pridonijeti zadovoljenju potreba za autonomijom i kompetencijom jer, za razliku od ljudskih figura, oni ne osuđuju, ne kritiziraju i ne djeluju restriktivno (Kurdek, 2008). Osim toga, većina vlasnika navodi kako se uz svoje ljubimce osjećaju sposobnijima u nošenju s različitim stresnim situacijama u životu (Allen, 2003; prema Ombla, 2012).

Budući da su izrazito dostupni i respozivni u vremenima potrebe, kao i zbog sposobnosti da pruže bezuvjetnu naklonost i pažnju, psi također mogu utjecati na zadovoljenje potrebe za povezanošću (Kurdek, 2008). Osim toga, psi imaju ulogu u olakšavanju socijalnih interakcija i kontakata, tijekom šetnje sa svojim vlasnicima (Wood, Giles-Corti i Bulsara, 2005; prema Smolković, Fajfar i Mlinarić, 2012). Ljudi koji vode pse u šetnju vjerojatno će doživjeti socijalne kontakte i razgovore, za razliku od onih koji u šetnju idu sami. Štoviše, psi mogu služiti i kao tema za neobavezan razgovor među šetačima, čak i kada pas nije prisutan, kao što je ustanovljeno u analizi razgovora šetača pasa (Rogers, Hart i Boltz, 1993; prema Smolković, Fajfar, Mlinarić, 2012). Rezultati pojedinih istraživanja pokazuju da je stupanj

afektivne vezanosti vlasnika za psa pozitivno povezan s količinom vremena koje vlasnik provede u šetnji psa (Andreassen, Stenvold i Rudmin, 2013; prema Kalinić, 2016). Iz toga slijedi pretpostavka da će za vrijeme šetnje sa psom vlasnici nailaziti na druge ljude koji kasnije mogu postati izvor socijalne podrške (Black, 2009; prema Kalinić, 2016). Osim toga, zadovoljstvo interpersonalnim odnosima, a samim time i osjećaj povezanosti koji osoba doživljava, povezani su s usamljenošću, a različiti hobiji su prikladni za prevladavanje usamljenosti kao što je interakcija sa životinjom i briga za nju (Smolković, Fajfar i Mlinarić, 2012).

Jedan od zanimljivijih nalaza je da je snažna privrženost ljubimcima povezana s manje depresije i usamljenosti, ali samo ako vlasnik ljubimca ima manje ljudi kojima se može povjeriti (Stallones i sur, 1990; Mahalski, Jones i Maxwell, 1988; prema Smolković, Fajfar, Mlinarić, 2012), što navodi na pretpostavku kako bi privrženost ljubimcu kod anksiozno i izbjegavajuće privrženih pojedinaca mogla djelovati kao zaštitni faktor. Dakle, osobe kojima nedostaje podrška drugih to mogu donekle kompenzirati odnosom s ljubimcem. U skladu s tim, u nizu istraživanja stupanj privrženosti ljubimcu negativno je korelirao s podrškom ljudi (Duvall Antonacopoulos i Pychyl, 2010; prema Kalinić, 2016).

U Hrvatskoj su studije koje se bave privrženosti kućnim ljubimcima tek u povojima, naročito kada je riječ o istraživanjima koja bi se bavila odraslom dobi. No, u zadnje vrijeme poticajnoj istraživačkoj klimi svakako pridonosi novi val hrvatskih istraživača koji su se bavili proučavanjem stavova prema kućnim ljubimcima, odnosom pojedinih karakteristika vlasnika i privrženosti ljubimcima, kao i implikacijama koje kućni ljubimci imaju na psihofizički status čovjeka (Ombla 2012). Ipak, još uvijek odnos između privrženosti kućnom ljubimcu i privrženosti ljudskim figurama, kao i njihove implikacije na psihološku dobrobit, predstavljaju neistraženo područje kojem je potrebno pokloniti veću pažnju.

Cilj

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati obilježja privrženosti bliskim prijateljima i privrženosti kućnim ljubimcima (psima) te odnose tih mjera privrženosti s trima dimenzijama psihološke dobrobiti (autonomija, ovladavanje okolinom i pozitivni odnosi s drugima).

Problemi i hipoteze

Vodeći se ciljem istraživanja, formirana su tri problema:

P1: Ispitati odnos općih karakteristika vlasnika (spol, romantični status i roditeljstvo) i stupnja privrženosti psu kao kućnom ljubimcu uz kontrolu efekata ostalih varijabli mjerenih sociodemografskim upitnikom.

P2: Ispitati odnos dimenzija privrženosti bliskom prijatelju i privrženosti psu kao kućnom ljubimcu.

P3: Ispitati doprinos dimenzija privrženosti bliskom prijatelju i privrženosti psu kao kućnom ljubimcu u objašnjenju varijance psihološke dobrobiti.

Na temelju ranije izloženih teorijskih modela i empirijskih podataka, a s ciljem odgovora na potonje probleme, formirane su sljedeće hipoteze:

H1a: Žene će pokazivati viši stupanj privrženosti psu od muških vlasnika pasa.

H1b: Samci će, za razliku od onih u (izvan)bračnoj zajednici, pokazivati viši stupanj privrženosti psima.

H1c: Vlasnici koji nemaju djecu će biti privrženiji psima u odnosu na one koji imaju djecu.

H2: Osnovne dimenzije privrženosti bliskom prijatelju (anksioznost i izbjegavanje) bit će značajni pozitivni prediktori stupnja privrženosti psu.

H3a: Osnovne dimenzije privrženosti bliskom prijatelju (anksioznost i izbjegavanje) bit će značajni negativni prediktori triju dimenzija psihološke dobrobiti (autonomije, ovladavanja okolinom i pozitivnih odnosa s drugima).

H3b: Stupanj privrženosti psu kao kućnom ljubimcu bit će značajan pozitivan prediktor triju dimenzija psihološke dobrobiti (autonomije, ovladavanja okolinom i pozitivnih odnosa s drugima).

H3c: Privrženost psu kao kućnom ljubimcu bit će medijator odnosa između privrženosti bliskom prijatelju i triju dimenzija psihološke dobrobiti (autonomije, ovladavanja okolinom i pozitivnih odnosa s drugima)

Metoda

Sudionici

U ovom su istraživanju analizirani podatci $N=241$ sudionika. Svi sudionici bili su vlasnici pasa, u dobi od 18 do 62 godine ($M=31$; $SD=8.3$). U Tablici 1 prikazane su pojedince opće karakteristike sudionika i njihovih pasa.

Tablica 1. Pojedine opće karakteristike sudionika ($N=241$) i njihovih pasa.

SUDIONICI		%
spol	muškarci	17.8
	žene	82.2
obrazovni status	osnovna škola	0.8
	srednja škola	38.6
	viša škola	11.6
	visoka škola/fakultet	49

Nastavak tablice na sljedećoj stranici

Tablica 1 (nastavak). Pojedine opće karakteristike sudionika (N=241) i njihovih pasa.

SUDIONICI		%
materijalni status	znatno lošiji od prosjeka	3.7
	nešto lošiji od prosjeka	7.1
	prosječan	53.5
	nešto bolji od prosjeka	28.6
	znatno bolji od prosjeka	7.1
romantični status	nije u vezi	25.3
	u vezi, ali ne žive zajedno	23.7
	(izvan)bračna veza	51
roditeljstvo	nema djecu	69.3
	jedno dijete	18.7
	dvoje djece	9.1
	troje djece	2.1
	četvero djece	0.8
PAS		
Suživot sa psom	ne	13.3
	da	86.7
Boravak psa	dvorište	29
	kuća/stan	71
Briga o psu	uglavnom sudionik	29
	uglavnom netko drugi	12
	podjednako sudionik i drugi	59

Većina sudionika bila je ženskog spola (82.2%), fakultetski obrazovana (49%) i prosječnog materijalnog stanja (53.5%). Također, najveći dio sudionika živi u (izvan)bračnoj zajednici (51%) i nema djecu (69.3%). Većina sudionika izjasnila se da psi trenutno žive s njima (86%), da njihov pas boravi u kući ili stanu (71%) te da je briga o psu podjednako raspodijeljena među ukućanima (59%). Prema odgovorima sudionika, vremenski raspon duljine posjedovanja psa kretao se od dva mjeseca do 35 godina (M=6.4; SD=5.18), no kako će u daljnjim odlomcima biti detaljnije pojašnjeno, ova varijabla izuzeta je iz analize, budući da su sudionici na to pitanje odgovarali na kvalitativno različite načine.

Instrumenti

Upitnikom općih podataka, koji je konstruiran za potrebe ovog istraživanja, procjenjivale su se karakteristike sudionika poput spola, dobi, stupnja obrazovanja, romantičnog i materijalnog statusa, broja djece, a sadržavao je i pitanja vezana uz duljinu posjedovanja psa, o tome živi li pas trenutno sa sudionikom, gdje pas boravi te tko u kućanstvu najviše skrbi o psu.

Inventar iskustava u bliskim vezama (eng. *Experiences in Close Relationship Inventory* – ECR; Brennan, Clark i Shaver, 1998) koristi se za procjenu privrženosti u bliskim vezama, a sastoji se od skale anksioznosti, koja se odnosi na strah od napuštanja ili odbijanja

(npr., „Jako se brinem da ću izgubiti prijatelja.“) i skale izbjegavanja, koja se odnosi na neugodu zbog bliskosti i ovisnosti o drugima (npr., „Pokušavam izbjeći preveliko zbližavanje s prijateljem.“). Originalni upitnik sastoji se od ukupno 36 čestica (18 po skali), no u ovom istraživanju je korištena skraćena i na hrvatskom uzorku validirana verzija tog upitnika, koju su formirale Kamenov i Jelić (2003), a koja sadrži ukupno 18 čestica (9 po skali). Odgovori se daju na skali Likertovog tipa od 7 stupnjeva od „1=uopće se ne slažem“ do „7=potpuno se slažem“. Čestice 9, 13 i 17 potrebno je rekodirati, a ukupan rezultat nije jedinstven broj, nego se određuje zbrajanjem procjena na česticama za svaku pojedinu skalu, pri čemu viši rezultat ukazuje na veću izraženost pojedine dimenzije. Na temelju rezultata u tim dimenzijama moguće je odrediti i stilove privrženosti (sigurni, odbijajući, zaokupljeni i plašljivi), no za potrebe ovog istraživanja korišten je samo krajnji rezultat na dimenziji anksioznosti i izbjegavanja. Ovaj instrument podržava sadržajno variranje objekta privrženosti, pa je u ovom istraživanju korištena verzija za procjenu privrženosti bliskom prijatelju. Pouzdanost Inventara iskustava u bliskim vezama je visoka i zadovoljavajuća (Cronbachov alpha koeficijent za skalu izbjegavanja iznosi .86, a za skalu anksioznosti .83) (Kamenov i Jelić, 2003), što je utvrđeno i u ovom istraživanju ($\alpha = .80$ za skalu izbjegavanja i $\alpha = .86$ za skalu anksioznosti).

Lexington skala privrženosti kućnim ljubimcima (eng. *Lexington Attachment to Pets Scale – LAPS*; Johnson, Garrity i Stallones, 1992) služi za procjenu privrženosti kućnim ljubimcima. U ovom istraživanju korištena je njena adaptirana i validirana hrvatska verzija (Levačić, 2009) s ciljem procjene stupnja privrženosti psima. Upitnik se sastoji od 23 čestice koje se odnose na stavove i osjećaje čovjeka prema ljubimcu (npr. „Moj ljubimac i ja smo vrlo bliski.“), s kojima sudionici izražavaju svoj stupanj slaganja na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva od „1=uopće se ne slažem“ do „5= u potpunosti se slažem“. Čestice 8 i 12 se obrnuto boduju, a ukupan rezultat se određuje kao zbroj procjena na svim tvrdnjama, pri čemu viši rezultat ukazuje na veću privrženost ljubimcu. Primjena skale na hrvatskom uzorku vlasnika pasa iznjedrila je jednofaktorsku strukturu te pokazala visoku pouzdanost tipa unutarnje konzistencije ($\alpha = .95$), a isto je utvrđeno i u ovom istraživanju ($\alpha = .95$)

Skale psihološke dobrobiti (eng. *Scales of Psychological Well-Being – SPWB*; Ryff i Keyes, 1995) koriste se za utvrđivanje psihološke dobrobiti kroz 6 različitih dimenzija (samoprihvatanje, osobni rast i razvoj, osjećaj smisla, pozitivni odnosi s drugima, ovladavanje okolinom, autonomija). U ovom istraživanju primijenjena je prevedena i hrvatskom uzorku prilagođena verzija ovog upitnika (Keresteš, Brković i Kuterovac Jagodić, 2012), koja sadrži 30 tvrdnji (5 za svaku dimenziju), a odgovori se daju na skali Likertovog

tipa od 4 stupnja od „1=uopće nije točno za mene“ do „4=potpuno je točno za mene“. Rezultat se izračunava za svaku skalu posebno, kao prosjek odgovora na pripadajućim česticama. Za potrebe ovog istraživanja, koristit će se samo rezultati na dimenzijama autonomije (npr., „Moje odluke nisu pod utjecajem onoga što drugi ljudi rade.“), pozitivnih odnosa s drugima (npr., „Teško mi je održavati bliske odnose s drugim ljudima.“) i ovladavanja okolinom (npr., „Dobro se nosim s brojnim obavezama koje imam u svakodnevnom životu.“). Navedene skale imaju zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (Pozitivni odnosi s drugima $\alpha = .77 - .82$; Ovladavanje okolinom $\alpha = .71 - .74$; Autonomija $\alpha = .64 - .65$) (Keresteš i sur., 2012), a slične vrijednosti dobivene su i u ovom istraživanju (Pozitivni odnosi s drugima $\alpha = .84$; Ovladavanje okolinom $\alpha = .70$; Autonomija $\alpha = .67$). Iako je, kako navode Keresteš i sur. (2012), Cronbachov alpha koeficijent pouzdanosti za dimenziju Autonomije ispod .70, ta vrijednost može se smatrati prihvatljivom zbog malog broja čestica. Ipak, pri interpretaciji rezultata valja imati na umu umjerenu unutarnju pouzdanost za tu dimenziju.

Postupak

Istraživanje je provedeno on-line na prigodnom uzorku punoljetnih vlasnika pasa, tijekom druge polovice srpnja do kraja kolovoza 2017. godine. Sudionici su regrutirani putem Interneta, preko poziva na istraživanje koji je bio dostupan na Facebook-u, naročito na stranicama i u grupama koje povezuju ljubitelje životinja i vlasnike pasa, ali i na Facebook profilu istraživačice. Osim toga, sudionici su prikupljeni i metodom „snježne grude“, na način da je poziv na istraživanje poslan kontaktima istraživačice, koji su zamoljeni da isti proslijede svojim poznanicima koji posjeduju pse.

Za ispunjavanje upitnika bilo je potrebno minimalno 15 minuta, iako u ovom istraživanju nije bilo vremenskih ograničenja. U općoj uputi prije prezentacije upitnika u kratkim crtama naznačena je tema istraživanja, uz informaciju kako je sudjelovanje dobrovoljno i anonimno te da će se podaci koristiti isključivo u znanstvene svrhe i analizirati na grupnoj razini. Po završetku istraživanja prikupljeni podaci obrađeni su pomoću SPSS programskog paketa za statističku obradu (SPSS Statistics 20.0).

Rezultati

Testiranje preduvjeta za korištenje parametrijske statistike

Kako bi se odabrali prikladni statistički postupci za obradu podataka, pomoću Kolmogorov-Smirnovljevog testa ispitan je normalitet distribucija te je utvrđeno kako dsitribucije rezultata na svim upitnicima značajno odstupaju od normalne ($p < 0.01$).

Međutim, kako većina autora Kolmogorov-Smirnovljev test smatra strogo mjerom normaliteta (Field, 2009), dodatno su provjereni koeficijenti asimetričnosti i spljoštenosti. Dok su subskala izbjegavanja i anksioznosti u bliskim prijateljstvima pokazivale pozitivno asimetričnu raspodjelu odgovora, distribucije rezultata na skali privrženosti ljubimcima, kao i na svim trima skalama psihološke dobrobiti bile su negativno asimetrične. Vrijednosti Kolmogorov-Smirnovljevog testa i indeksi asimetričnosti te spljoštenosti prikazani su u Tablici 2.

Tablica 2. Vrijednosti Kolmogorov – Smirnovljevog testa te indeksi asimetričnosti i spljoštenosti za pojedine varijable istraživanja

Varijabla	K – S test	P	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti
Izbjegavanje	.083	.00	.804	.508
Anksioznost	.138	.00	1.303	1.750
Privrženost ljubimcima	.161	.00	-1.695	3.070
Autonomija	.142	.00	-.773	.048
Ovladavanje okolinom	.149	.00	-.624	-.075
Pozitivni odnosi s drugima	.139	.00	-.743	-.335

S obzirom da se koeficijenti asimetričnosti kreću unutar dopuštenog raspona od ± 3 , a koeficijenti spljoštenosti ne prelaze granicu od ± 10 , distribucije se mogu smatrati normalnima te je korištenje parametrijskih postupaka dopušteno (Kline, 2005).

Deskriptivna statistika

Deskriptivni podatci mjerenih varijabli prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Deskriptivna statistika

Varijabla	M	SD	Empirijski raspon Min – Max	Teorijski raspon Min – Max
Izbjegavanje	21.7	9.17	9 – 55	9 – 63
Anksioznost	20.4	10.14	9 – 57	9 – 63
Privrženost ljubimcima	99.3	15.71	31 – 115	23 – 115
Autonomija	3.4	.51	2 – 4	1 – 4
Ovladavanje okolinom	3.3	.56	1 – 4	1 – 4
Pozitivni odnosi s drugima	3.2	.78	1 – 4	1 – 4

Inspekcijom podataka moguće je uočiti kako su u ovom istraživanju dobiveni relativno niski rezultati na dimenzijama izbjegavanja i anksioznosti po pitanju privrženosti prijateljima. Za razliku od toga, dobiveni stupanj privrženosti psu, kao i razina psihološke dobrobiti mjerena na dimenzijama autonomije, ovladavanja okolinom i pozitivnih odnosa s drugima relativno su visoki.

Prije pokušaja odgovora na istraživačke probleme i hipoteze koje iz njih proizlaze, potrebno je najprije dobiti uvid u to kakva je međusobna povezanost svih varijabli koje će se koristiti u daljnjim analizama. Pritom valja napomenuti kako je iz analize izuzeta varijabla

koja se odnosi na duljinu posjedovanja psa, budući da je uočeno kako su sudionici to pitanje različito shvatili, pri čemu je dio njih odgovarao s obzirom na psa kojeg trenutno posjeduje, dok su ostali odgovore davali općenito za posjedovanje pasa tijekom života. Zbog nejednoznačnosti ti podatci nisu interpretabilni pa su stoga izuzeti iz daljnje obrade. Osim toga, za pojedine varijable učinjene su korekcije s obzirom na broj kategorija. Naime, u svim varijablama koje su imale više od dvije kategorije, broj kategorija je smanjen na dvije. Kada je riječ o obrazovnom i materijalnom statusu, kategorije su formirane na temelju vrijednosti medijana za svaku pojedinu varijablu, na način da su sudionici čiji je rezultat manji ili jednak medijanu smješteni u prvu kategoriju, dok su oni čiji su odgovori veći od vrijednosti medijana smješteni u drugu kategoriju. Na taj način su sudionici podijeljeni na one nižeg ili višeg obrazovanja, kao i materijalnog statusa. Kada je riječ o varijablama koje se odnose na romantični status, roditeljstvo i na to tko se u kućanstvu najviše skrbi o psu, kategorizacija se nije temeljila na vrijednosti medijana, nego na logičkom principu uzimajući u obzir glavne kvalitativne razlike među kategorijama, pa su tako s obzirom na romantični status sudionici podijeljeni na one koji nisu u vezi i one koji su u vezi, s obzirom na status roditeljstva na one koji nemaju i one koji imaju djecu, dok su s obzirom na skrb o psu podijeljeni na one koji su uključeni u brigu o psu i one koji nisu.

U Tablici 4 prikazani su podatci o povezanosti sociodemografskih varijabli i drugih varijabli od interesa u ovom istraživanju.

Tablica 4. Povezanost sociodemografskih varijabli s dimenzijama privrženosti bliskom prijatelju, stupnjem privrženosti psu i trima dimenzijama psihološke dobrobiti (N=241)

	Izbjegavanje	Anksioznost	Privrženost psu	Autonomija	Ovladavanje okolinom	Pozitivni odnosi
Spol	-.31**	-.06	.39**	-.01	.10	.10
Dob	.10	-.13*	-.09	.13*	.18**	.05
Obrazovni status	-.10	-.03	-.09	-.10	.15*	.12
Romantični status	.01	-.11	-.11	.07	.23**	.11
Roditeljstvo	-.01	-.16*	-.12	.02	.16*	.09
Materijalni status	-.01	-.07	.02	.04	.18**	.10
Suživot	-.02	.01	.15*	.04	.04	.02
Boravak psa	-.10	-.14*	.22**	.02	.01	.08
Briga o psu	-.05	-.07	.16*	.17*	.12	.06

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

Kada je riječ o osnovnim dimenzijama privrženosti prijatelju, dimenzija izbjegavanja je u niskoj negativnoj korelaciji samo sa spolom, dok je dimenzija anksioznosti tek neznatno

negativno povezana s dobi, roditeljstvom i varijablom vezanom uz mjesto boravka psa. U kontekstu ovog istraživanja, to znači da je kod muškaraca više izražena dimenzija izbjegavanja u prijateljskim odnosima te da je kod mlađih sudionika, kod onih koji nemaju djecu, kao i kod onih čiji psi borave u dvorištu više izražena dimenzija anksioznosti u prijateljskim vezama. Gledamo li stupanj privrženosti psu, uočljivo je da je on u niskoj pozitivnoj korelaciji sa spolom i s varijablom koja se odnosi na mjesto boravka psa, dok je s varijablama koje se odnose na suživot sa psom te na uključenost u brigu o psu u neznatnoj pozitivnoj korelaciji. Drugim riječima, žene, sudionici čiji psi borave u kući ili stanu, oni koji žive na istoj lokaciji kao pas i koji su uključeni u brigu o psu su privrženiji svojim psima. Između dimenzije autonomije i dobi te varijable vezane uz brigu o psu uočava se tek neznatna pozitivna korelacija, što bi značilo da stariji sudionici, kao i oni koji su uključeni u brigu u psu doživljavaju veći osjećaj autonomije. Dimenzija ovladavanja okolinom u neznatnoj je pozitivnoj korelaciji s dobi, obrazovnim i materijalnim statusom, dok je s romantičnim statusom u niskoj pozitivnoj korelaciji. Prema tome, stariji sudionici, kao i oni višeg stupnja obrazovanja, višeg materijalnog statusa i oni koji su u romantičnoj vezi doživljavaju veći stupanj kompetentnosti u svom životu. Dimenzija pozitivni odnosi s drugima nije bila povezana niti s jednom sociodemografskom varijablom.

U Tablici 5 prikazani su podaci o povezanosti osnovnih dimenzija privrženosti prijatelju, stupnja privrženosti psu i dimenzija psihološke dobrobiti.

Tablica 5. Koeficijenti korelacije između dviju dimenzija privrženosti bliskom prijatelju, stupnja privrženosti psu i triju dimenzija psihološke dobrobiti (N=241)

	Izbjegavanje	Anksioznost	Privrženost psu	Autonomija	Ovladavanje okolinom	Pozitivni odnosi
Izbjegavanje	1	.35**	-.14*	-.01	-.19**	-.54**
Anksioznost		1	.10	-.22**	-.39**	-.59**
Privrženost psu			1	.10	.02	-.06
Autonomija				1	.31**	.07
Ovladavanje okolinom					1	.46**
Pozitivni odnosi						1

Napomena: ** p < .01; * p < .05

Dimenzija anksioznosti i izbjegavanja su u niskoj pozitivnoj korelaciji, što znači da su pojedinci veće izraženosti izbjegavajuće privrženosti u prijateljskim vezama ujedno oni kod kojih je više izražena i dimenzija anksioznosti. Privrženost psu je u neznatnoj negativnoj korelaciji s dimenzijom izbjegavanja, dok s dimenzijom anksioznosti ne korelira značajno. To znači da su pojedinci kod kojih je više izražena dimenzija izbjegavanja u prijateljskim vezama

manje privrženi svojim psima. Dimenzija autonomije u niskoj je negativnoj korelaciji samo s dimenzijom anksioznosti, što znači da sudionici s većom izraženošću anksiozne privrženosti u prijateljskim vezama doživljavaju manji osjećaj autonomije. Dimenzija ovladavanja okolinom je u neznatnoj negativnoj korelaciji s dimenzijom izbjegavanja te u niskoj negativnoj korelaciji s dimenzijom anksioznosti. To znači da pojedinci s većom izraženošću dimenzija izbjegavanja i anksioznosti doživljavaju manji osjećaj kompetentnosti. Dimenzija pozitivni odnosi s drugima je u umjerenim negativnim korelacijama s dimenzijama izbjegavanja i anksioznosti, što sugerira da sudionici kod kojih je više izražena izbjegavajuća ili anksiozna dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama u pravilu doživljavaju manje smislenih i dubokih odnosa s drugim ljudima.

Odnos pojedinih općih karakteristika vlasnika i stupnja privrženosti psu

Odnos između pojedinih općih karakteristika vlasnika (spol, romantični status i roditeljstvo) i stupnja privrženosti psu, ispitan je multiplom regresijskom analizom, a rezultati su prikazani u Tablici 6.

Tablica 6. Rezultati multiple regresijske analize sa sociodemografskim varijablama kao prediktorima i privrženošću psu kao kriterijem

Prediktori	β	R	R ²	F
Dob	.017	.510	.260	9.005**
Obrazovni status	-.158**			
Materijalni status	.114			
Suživot sa psom	.077			
Boravak psa	.084			
Briga o psu	.081			
Spol	.427**			
Romantični status	-.122*			
Roditeljstvo	-.185*			

Napomena: ** p < .01; * p < .05

Skup uvrštenih prediktora objašnjava 26% varijance kriterija. U skladu s postavljenim hipotezama, spol, romantični status i roditeljstvo značajno pridonose objašnjenju varijance stupnja privrženosti psu, čak i kada se statistički kontrolira doprinos ostalih sociodemografskih varijabli. Pritom se spol pokazao značajnim pozitivnim prediktorom stupnja privrženosti psu, pri čemu su žene privrženije psima od muškaraca. Suprotno tome, romantični status i roditeljstvo pokazali su se značajnim negativnim prediktorima stupnja privrženosti psu, što bi, u kontekstu ovog istraživanja, značilo da su sudionici koji nisu u romantičnoj vezi privrženiji psima od onih u (izvan)bračnoj zajednici, kao i to da su sudionici koji nemaju djecu također privrženiji psima od onih koji imaju djecu. Od „kontrolnih“ sociodemografskih varijabli, samo se obrazovni status pokazao značajnim prediktorom

stupnja privrženosti psu, i to negativnim, što bi značilo da su sudionici nižeg stupnja obrazovanja u većoj mjeri privrženi svojim psima. Međutim, ovdje valja spomenuti kako su se romantični status, roditeljstvo i obrazovni status pokazali značajnim prediktorima stupnja privrženosti psu, iako ne koreliraju značajno s kriterijem, što ukazuje na mogućnost da je riječ o djelovanju supresije.

Odnos između osnovnih dimenzija privrženosti bliskom prijatelju (izbjegavanje i anksioznost) i stupnja privrženosti ljubimcu

S ciljem odgovora na drugi problem u ovom istraživanju, provedena je hijerarhijska regresijska analiza u dva koraka, sa stupnjem privrženosti psu kao kriterijem. U prvom koraku kao kontrola uključene su sociodemografske varijable (spol, dob, romantični status, roditeljstvo, obrazovni status kao i varijable vezane uz suživot sa psom, mjesto boravka psa te uključenost u brigu o psu), dok su u drugom koraku uključene dimenzija izbjegavanja i anksioznosti. Rezultati su prikazani u Tablici 7.

Tablica 7. Rezultati hijerarhijske regresijske analize s kriterijem stupanj privrženosti psu te sociodemografskim varijablama i dimenzijama izbjegavanja i anksioznosti kao prediktorima

Korak	Prediktori	β	ΔR^2	F
1.	Spol	.404**	.248	9.554**
	Dob	.008		
	Romantični status	-.120*		
	Roditeljstvo	-.172*		
	Obrazovni status	-.131*		
	Suživot sa psom	.070		
	Boravak psa	.101		
	Briga o psu	.085		
2.	Spol	.387**	.013	8.109**
	Dob	.018		
	Romantični status	-.111		
	Roditeljstvo	-.158*		
	Obrazovni status	-.130*		
	Suživot sa psom	.062		
	Boravak psa	.114		
	Briga o psu	.090		
	Izbjegavanje	-.065		
	Anksioznost	.123*		

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

Sociodemografske varijable u prvom bloku objašnjavaju 24.8% varijance privrženosti psu, pri čemu je značajan pozitivan prediktor spol, dok su značajni negativni prediktori romantični status, roditeljstvo i obrazovni status (za pojašnjenje smjera predikcije pogledati prethodni odlomak). Ponovno, u pogledu prediktivne vrijednosti varijabli romantični status, roditeljstvo i obrazovni status, valja podsjetiti na moguće djelovanje supresije, jer navedene varijable ne koreliraju značajno s kriterijem. U drugom koraku testiran je doprinos dimenzija

izbjegavanja i anksioznosti, pri čemu je ustanovljeno kako te dimenzije objašnjavaju dodatnih 1.3% varijance kriterija, pri čemu se samo dimenzija anksioznosti pokazala značajnim pozitivnim prediktorom stupnja privrženosti psu, što znači da su sudionici kod kojih je prisutna veća izraženost anksiozne privrženosti u većoj mjeri privrženi svojim psima. No i ovdje je potrebno napomenuti kako, iako sama dimenzija anksioznosti nije u značajnoj korelaciji sa stupnjem privrženosti psu, ona značajno doprinosi objašnjenju njegove varijance, što ponovno ukazuje na moguće djelovanje supresije. Ovim modelom objašnjeno je ukupno 26.1% varijance privrženosti psu.

Doprinos dimenzija privrženosti bliskom prijatelju i privrženosti ljubimcu u objašnjenju varijance psihološke dobrobiti

S ciljem odgovora na treći istraživački problem, provedene su tri hijerarhijske regresijske analize, po jedna za svaku dimenziju psihološke dobrobiti. Pritom su u prvom koraku kao kontrola uključene sociodemografske varijable (spol, dob, romantični status, roditeljstvo, obrazovni status, materijalni status, kao i varijable vezane uz suživot sa psom, mjesto boravka psa i uključenost u brigu o psu), dok su u drugom koraku uključene dimenzija izbjegavanja i anksioznosti, a u treći korak privrženost psu. Rezultati su prikazani u Tablici 8.

Tablica 8. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja te privrženosti psu kao prediktorima, i dimenzijama psihološke dobrobiti kao kriterijima

Prediktori	Autonomija			Ovladavanje okolinom			Pozitivni odnosi		
	β	ΔR^2	F	β	ΔR^2	F	β	ΔR^2	F
1. Spol	.011	.054	1.641	.084	.123	4.080**	.062	.044	1.340
Dob	.143			.158*			.009		
Romantični status	.066			.201**			.087		
Roditeljstvo	-.088			.032			.066		
Obrazovni status	-.092			.172**			.131*		
Suživot sa psom	-.055			-.018			-.008		
Boravak psa	-.031			-.052			.053		
Briga o psu	.159*			.090			.043		

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

Nastavak tablice na sljedećoj stranici

Tablica 8 (nastavak). Rezultati hijerarhijske regresijske analize s dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja te privrženosti psu kao prediktorima, i dimenzijama psihološke dobrobiti kao kriterijima (drugi i treći korak analize)

Prediktori	Autonomija			Ovladavanje okolinom			Pozitivni odnosi		
	β	ΔR^2	F	β	ΔR^2	F	β	ΔR^2	F
2. Spol	.026	.045	2.517**	.068	.117	7.268**	-.047	.444	21.929**
Dob	.130			.151*			.030		
Romantični status	.051			.184**			.075		
Roditeljstvo	-.117			-.015			-.009		
Obrazovni status	-.100			.150*			.074		
Suživot sa psom	-.040			.005			.027		
Boravak psa	-.059			-.096			-.022		
Briga o psu	.146*			.066			.005		
Izbjegavanje	.055			-.057			-.397**		
Anksioznost	-.232**			-.328**			-.446**		
3. Spol	-.033	.017	2.726**	.034	.006	6.779**	-.028	.002	20.022**
Dob	.127			.150*			.031		
Romantični status	.068			.194**			.070		
Roditeljstvo	-.093			-.001			-.017		
Obrazovni status	-.080			.161**			.068		
Suživot sa psom	-.050			.000			.030		
Boravak psa	-.076			-.106			-.017		
Briga o psu	.132			.058			.000		
Izbjegavanje	.065			-.052			-.400**		
Anksioznost	-.221**			-.339**			-.440**		
Privrženost psu	.152*			.086			-.049		

Napomena: ** p < .01; * p < .05

Kada je riječ o dimenziji autonomije, pokazalo se da doprinos sociodemografskih varijabli u objašnjenju varijance kriterija od 5.4% nije statistički značajan. U drugom koraku, nakon uvođenja dimenzija anksioznosti i izbjegavanja, značajno je objašnjeno dodatnih 4.5% varijance kriterija, pri čemu se jedino dimenzija anksioznosti pokazala značajnim negativnim prediktorom, što znači da sudionici kod kojih je prisutna veća izraženost anksiozne privrženosti doživljavaju manji stupanj autonomije. U trećem koraku, uvođenjem stupnja privrženosti psu, objašnjeno je dodatnih 1.7% varijance kriterija te se privrženost psu pokazala značajnim pozitivnim prediktorom autonomije, odnosno sudionici koji su u većoj mjeri privrženi psima doživljavaju veći stupanj autonomije. Međutim, ovdje valja istaknuti kako se stupanj privrženosti psu pokazao značajnim prediktorima autonomije, iako ne korelira značajno s kriterijem, što upućuje na moguće postojanje supresijskih učinaka. Ovim modelom objašnjeno je ukupno 11.6% varijance autonomije.

U slučaju kada je kriterij dimenzija ovladavanja okolinom, sociodemografske varijable objašnjavaju 12.3% kriterija, pri čemu su dob i romantični te obrazovni status značajni pozitivni prediktori, što znači da stariji sudionici, kao i oni koji su u (izvan)bračnoj zajednici imaju izraženiji doživljaj kompetentnosti. U drugom koraku, nakon uvođenja dimenzija anksioznosti i izbjegavanja, objašnjeno je dodatnih 11.7% varijance kriterija, pri čemu je opet samo dimenzija anksioznosti značajan negativan prediktor. Drugim riječima, sudionici kod kojih je prisutna veća izraženost dimenzije anksioznosti izvještavaju o nižem stupnju zadovoljenja potrebe za kompetentnošću. U trećem koraku, nakon uvođenja privrženosti psu kao prediktora, objašnjeno je dodatnih 0.6% varijance, međutim privrženost psu se ipak nije pokazala značajnim prediktorom ovladavanja okolinom. Ovim modelom objašnjeno je ukupno 24.6% varijance ovladavanja okolinom.

Kada se radi o kriteriju pozitivni odnosi s drugima, pokazalo se da doprinos sociodemografskih varijabli u objašnjenju varijance kriterija od 4.4% nije statistički značajan. Varijable uvedene u drugom koraku značajno objašnjavaju dodatnih 44.4% varijance kriterija, pri čemu su dimenzija izbjegavanja i anksioznosti značajni negativni prediktori, što znači da sudionici kod kojih su više izražene te dimenzije izvještavaju o manje bliskih i zadovoljavajućih odnosa s drugima. U trećem koraku, nakon uvođenja privrženosti psu kao prediktora, objašnjeno je dodatnih 0.2% varijance kriterija, međutim privrženost psu se ipak nije pokazala značajnim prediktorom pozitivnih odnosa s drugima. Ovim modelom objašnjeno je ukupno 49% varijance pozitivnih odnosa s drugima.

Prema Schrouf i Bolger (2002) i Baron i Kenny (1986), postoji nekoliko nužnih uvjeta kako bi se moglo govoriti o medijacijskom utjecaju: 1) prediktorska varijabla koja nije medijator je značajan prediktor kriterijske varijable; 2) medijatorska varijabla je značajan prediktor kriterijske varijable; 3) prediktorska varijabla koja nije medijator je značajan prediktor medijatorske varijable; 4) kada se u regresijsku analizu uključi i medijatorska varijabla, prediktorska varijabla koja nije medijator više nije značajan prediktor kriterijske varijable ili je njen regresijski koeficijent smanjen. Analize provedene u ovom istraživanju, kao i inspekcija dobivenih odnosa među varijablama upućuju na zaključak kako u ovom slučaju nije opravdano govoriti o privrženosti psu kao medijacijskoj varijabli, budući da nije zadovoljena većina potonjih kriterija.

Rasprava

Prije interpretacije odgovora na istraživačke probleme i hipoteze, valja prokomentirati rezultate koje su sudionici pokazali na primijenjenim instrumentima. Naime, kada je riječ o privrženosti bliskom prijatelju, ustanovljeno je kako su kod većine sudionika dimenzija

izbjegavanja i anksioznosti relativno slabo izražene, što sugerira kako većina njih ipak razvija siguran odnos privrženosti s najboljim prijateljem, što je u skladu s teorijskim očekivanjima i rezultatima dosadašnjih istraživanja (npr., Marušić, Kamenov i Jelić, 2011).

Kada je riječ o stupnju privrženosti kućnim ljubimcima, pokazalo se kako su sudionici ovog istraživanja izrazito privrženi svojim psima, što ne iznenađuje uzmemo li u obzir to da je velik broj njih regrutiran putem društvenih mreža koje povezuju ljubitelje životinja i vlasnike pasa. Može se pretpostaviti kako je kod pojedinaca koji nisu pretjerano uključeni u afektivni odnos sa svojim psom motivacija za sudjelovanjem u ovakvoj vrsti istraživanja bila niska, te isto tako, manja je vjerojatnost da će vlasnik psa postati osoba koja nema izraženu želju za brigom i afektivnim odnosom s njim. Slična distribucija rezultata uočena je i u drugim istraživanjima na hrvatskim uzorcima (npr., Kalinić 2016).

Glede rezultata na trima dimenzijama psihološke dobrobiti (autonomija, ovladavanje okolinom, pozitivni odnosi s drugima), valja spomenuti kako su sudionici uglavnom imali tendenciju odgovora ka višim vrijednostima, što znači da je njihova dobrobit na svakoj od tri dimenzije u prosjeku procijenjena razmjerno visokom. To ne iznenađuje s obzirom da je u prethodnim istraživanja ustanovljeno kako načelno većina ljudi ipak uvelike uspijeva zadovoljiti temeljne psihološke potrebe koje su u podlozi ovog modela (Ryff, 1995).

Odnos pojedinih općih karakteristika vlasnika i stupnja privrženosti psu

S ciljem analize odnosa stupnja privrženosti psu i karakteristika sudionika kao što su spol, romantični status i roditeljstvo, provedena je multipla regresijska analiza kako bi se odnos prethodno spomenutih varijabli mogao ispitati uz kontrolu svih drugih sociodemografskih varijabli (dob, obrazovni status, materijalni status, živi li sudionik sa psom, boravi li pas u kući ili stanu te je li sudionik uključen u brigu o psu). Potonje varijable, ukoliko se njihov doprinos ne izolira, mogu „maskirati“ odnos varijabli od interesa. Rezultati provedene analize pokazali su kako su spol, romantični status i roditeljstvo značajni prediktori stupnja privrženosti psu, čak i kada se kontrolira doprinos ostalih sociodemografskih varijabli. Spol se pokazao značajnim pozitivnim prediktorom stupnja privrženosti psu, što znači da su u ovom istraživanju žene, za razliku od muškaraca, bile privrženije psima. S druge strane, utvrđeno je da su romantični status i roditeljstvo značajni negativni prediktori stupnja privrženosti psu, što bi u kontekstu ovog istraživanja značilo da su sudionici koji nisu u romantičnoj vezi privrženiji psima od onih u (izvan)bračnoj zajednici, kao i to da su sudionici koji nemaju djecu također privrženiji psima od onih koji imaju djecu. Dobiveni rezultati u skladu su s postavljenim hipotezama.

Moguće objašnjenje spolnih razlika u privrženosti psima nalazimo u istraživanjima koja pokazuju kako je viši stupanj empatije povezan s povoljnijim stavovima prema ljubimcima (Taylor i Signal, 2005) te da žene općenito imaju pozitivnije stavove prema ljubimcima od muškaraca (Kellert i Berry, 1987). U skladu s tim pretpostavkama su i ona istraživanja koja ukazuju na to da su žene empatičnije od muškaraca (Baron-Cohen i Wheelwright, 2004), što bi mogao biti razlog njihove veće privrženosti i prema ljubimcima. Ipak, treba napomenuti kako su neka istraživanja pokazala da su spolne razlike u empatiji uvjetovane socijalnim očekivanjima, pri čemu muškarci, zbog rodni stereotipa, daju niže procjene. Nije isključeno da je to bio slučaj i u ovom istraživanju te da su spolne razlike u privrženosti psu odraz stereotipnog načina odgovaranja s obzirom da se u našoj kulturi još uvijek iskazivanje osjećaja kod muškaraca smatra manje poželjnim. Tome valja pridodati i da su sudionici ovog istraživanja većinom žene, pa je rezultate potrebno uzeti s oprezom.

Dobivene razlike u privrženosti psu ovisno o romantičnom statusu su očekivane, što mnoga istraživanja izravno potvrđuju (Duvall Antonacopoulos i Pychyl, 2008) i objašnjavaju kroz osjećaje sigurnosti, partnerstva i socijalne podrške koje ljudi koji nisu u romantičnoj vezi mogu ostvariti u odnosu s ljubimcem. Dakle, pojedinci koji su u romantičnoj vezi dio svog vremena posvećuju romantičnim partnerima dobivajući od njih sigurnost i podršku, dok samcima, u nedostatku takvih veza s ljudima, ljubimci mogu pružiti osjećaj sigurnosti i podrške, zbog čega im vlasnici s vremenom postaju sve dublje privrženi.

Rezultat da su sudionici koji nemaju djecu privrženiji psima od onih koji imaju djecu je očekivan. Naime, ponašanje vlasnika prema psima nalikuje roditeljskom ponašanju, a čak 70% vlasnika svoje ljubimce percipira kao djecu (Bagley i Gonsman, 2005). U skladu s tim, moguće je da je kod ljudi koji imaju djecu potreba za brigom o drugima već zadovoljena, dok osobe bez djece tu potrebu možda nastoje zadovoljiti kroz odnos sa psom. Osim toga, briga za djecu iziskuje puno vremena i angažmana pa je moguće da roditeljima kojima ne ostaje previše vremena za razmjenu nježnosti sa psom ljubimac donese i određenu razinu stresa (Albert i Bulcroft, 1998). Ipak, valja napomenuti kako je i ovdje potreban oprez pri generalizaciji rezultata, budući da su u ovom istraživanju sudjelovali uglavnom mlađi odrasli ljudi bez djece.

Ipak, kao što je ranije spomenuto, sve ove nalaze potrebno je uzeti s određenom dozom rezerve, budući da je moguće djelovanje supresije. Naime, supresor varijabla je ona varijabla koja ima nultu ili približno nultu korelaciju s kriterijem, ali istovremeno razmjerno visoku korelaciju s nekim od značajnih prediktora, čime se umanjuje varijabilitet tog drugog prediktora i poboljšava prognoza (Conger, 1974).

Odnos između osnovnih dimenzija privrženosti bliskom prijatelju (izbjegavanje i anksioznost) i stupnja privrženosti psu

Odnos stupnja privrženosti psu i privrženosti bliskom prijatelju ispitan je pomoću hijerarhijske regresijske analize. Očekivano je kako će dimenzije privrženosti prijatelju (anksioznost i izbjegavanje) biti značajni pozitivni prediktori privrženosti psu, budući da istraživanja uglavnom sugeriraju kako bi pojedinci koji imaju probleme s privrženosti u interpersonalnim odnosima mogli biti skloniji ostvarivanju privrženosti s drugim dostupnim objektima, kao što su kućni ljubimci (Van Houtte i Jarvis, 1995; Nebbe, 2001). Rezultati ovog istraživanja samo djelomično potvrđuju navedene pretpostavke. Naime, dimenzija anksioznosti se pokazala značajnim pozitivnim prediktorom stupnja privrženosti psu, što znači da su sudionici kod kojih je prisutna veća izraženost anksiozne privrženosti u većoj mjeri privrženi svojim psima. Iznenadujuće, dimenzija izbjegavanja nije imala značajan doprinos u objašnjenju stupnja privrženosti psu.

Dimenzija anksioznosti odnosi se na strah od napuštanja i potrebu za ekstremnom bliskošću (Brennan, Clark i Shaver, 1998). Anksiozno privržene pojedince karakterizira neprestana potreba za prihvaćanjem i potvrđivanjem od strane drugih te neprestano preispitivanje smatraju li ih drugi dovoljno zanimljivima i dopadljivima (Bowlby, 1973). Anksiozno privrženi pojedinci vođeni su neispunjenom željom da im objekt privrženosti posveti više pažnje ili pruži pouzdanu zaštitu i podršku (Mikulincer i Shaver, 2008). Za razliku od potencijalno odbijajućih ili nedostupnih ljudskih figura, odnos s ljubimcem je siguran, stalno dostupan odnos s minimalnim rizikom za povrijeđenost, bez opasnosti od osuđivanja i s neprestanim iskazivanjem privrženosti, što bi sve moglo zadovoljiti potrebe anksiozno privrženih pojedinaca da se osjećaju prihvaćenima i voljenima (Nebbe, 2001).

Međutim, ako je odnos sa psom prihvaćajuć, neosuđujuć i stalno dostupan, postavlja se pitanje zbog čega se dimenzija izbjegavanja nije pokazala značajnim pozitivnim prediktorom privrženosti psu kako je i očekivano. Naime, u nekim istraživanjima pokazalo se kako muškarci češće nego žene pokazuju više rezultate na dimenziji izbjegavanja (Iličić, Antičević i Britvić, 2013), a budući da je uzorak u ovom istraživanju bio spolno iznimno neuravnotežen, u obzir valja uzeti to ograničenje. Osim toga, postoje nalazi koji sugeriraju kako bi izbjegavajuće privrženi pojedinci općenito mogli biti manje skloni ili manje „udešeni“ izvještavati o neugodnim emocionalnim stanjima, budući da je kod njih stalno prisutna tendencija održanja sustava privrženosti deaktiviranim kako bi se izbjegla ponovljena povrijeđenost, a što se može očitovati u prisjećanju i procjeni manjeg broja emocionalnih stanja koja su za njih nepovoljna (Kim-Prieto i sur., 2005). Ipak, osim navedenih, postoji još

barem nekoliko izglednijih objašnjenja. Naime, u ovoj je studiji fokus usmjeren na analizu dviju osnovnih dimenzija privrženosti (izbjegavanje i anksioznost), zanemarujući pritom četiri stila privrženosti koji nastaju njihovom kombinacijom, a u podlozi kojih je različit sustav vrijednosti pojedinca, kao i različit način strukturiranja odnosa s važnim drugima. Prema toj klasifikaciji, moguće je razlikovati dvije vrste izbjegavajuće privrženosti – bojažljivu (sumnja u sebe; izbjegavanje uslijed straha od povrijeđenosti) i odbijajuću (sigurnost u sebe; izbjegavanje uslijed održanja neovisnosti i samodostatnosti) (Bartholomew i Horowitz, 1991). Osim toga, ne može se isključiti ni mogućnost kako je kod nekih izbjegavajuće privrženih pojedinaca tendencija izbjegavanja bliskosti toliko izražena da se očituje i u odnosu prema kućnom ljubimcu, pri čemu odluka o posjedovanju ljubimca možda i nije samostalna odluka baš tog pojedinca, nego drugih članova obitelji ili mu je pak ljubimac darovan. Konačno, za razliku od „kompenzatorne hipoteze“ (ljubimci su zamjena za narušene odnose s drugim ljudima), vrlo mogućom alternativom čini se i tzv. „dispozicijska hipoteza“, koja naglašava važnost pojedinih crta ličnosti kao potencijalnih moderatora u odnosu privrženosti ljudskim figurama i kućnim ljubimcima, a o kojoj će, zbog praktičnih razloga, nešto više riječi biti u narednim odlomcima.

Konačno, kao što je ranije objašnjeno, sve ove nalaze valja uzeti s oprezom, budući da je i na ovoj razini analize bilo moguće djelovanje supresije.

Doprinos privrženosti bliskom prijatelju i privrženosti psu kao kućnom ljubimcu u objašnjenju varijance psihološke dobrobiti.

S ciljem odgovora na treći istraživački problem, provedene su tri hijerarhijske regresijske analize, po jedna za svaku dimenziju psihološke dobrobiti. Očekivano je da će dimenzije izbjegavanja i anksioznosti biti značajni negativni, a privrženost psu značajan pozitivan prediktor psihološke dobrobiti. No rezultati su samo djelomično potvrdili hipoteze.

Nalazi u pogledu odnosa privrženosti prijatelju i psihološke dobrobiti pokazali su kako je dimenzija anksioznosti značajan prediktor za sve tri dimenzije psihološke dobrobiti, dok je dimenzija izbjegavanja značajan doprinos imala samo za dimenziju pozitivnih odnosa s drugima. Utvrđeni značajni prediktori ne iznenađuju, budući da se u brojnim istraživanjima pokazalo kako su nesigurni modeli privrženosti u odrasloj dobi povezani s manjim zadovoljenjem potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanošću s drugima (La Guardia, Ryan, Couchman i Deci, 2000; Wei, Shaffer, Young i Zakalik, 2005). Sigurno privršeni pojedinci objektivnije procjenjuju stresne događaje i doživljavaju se kompetentnima za rješavanje problema (Collins i Read, 1990), dok se anksiozna i izbjegavajuća privrženost

povezuju s interpersonalnim teškoćama (Bartholomew i Horowitz, 1991), većim osjećajem usamljenosti (Wei, Vogel, Ku i Zakalik, 2005) i većim neprijateljstvom prema drugima (Mikulincer i Shaver, 2001). Ipak, ono što iznenađuje je to što se dimenzija izbjegavanja nije pokazala značajnim prediktorom autonomije i ovladavanja okolinom. Mogući razlozi, osim već prethodno navedenih vezano uz neravnomjernu zastupljenost pojedinih skupina u uzorku, mogu se potražiti i u činjenici da je u ovom istraživanju procjenjivana samo privrženost prema prijatelju, ali ne i prema drugim figurama, poput romantičnog partnera ili roditelja. Naime, ljudi se razlikuju s obzirom na važnost koju pridaju različitim tipovima odnosa, u pogledu tipa privrženosti koji ostvaruju u tim odnosima (Kamenov i Jelić, 2005), a samim time i s obzirom na to koliko je koji od tih odnosa zaslužan za promoviranje ili narušavanje dobrobiti (La Guardia i sur., 2000). Tako se, primjerice, može dogoditi da osoba unatoč tome što je izbjegavajuće privržena prijatelju, s roditeljem ili romantičnim partnerom njeguje siguran odnos čime osigurava zadovoljenje svojih temeljnih psiholoških potreba i zaštitu u stresnim vremenima. Osim toga, izbjegavajuće privrženi ljudi su naučili funkcionirati po principu samodostatnosti i nezavisnosti o drugima, što ih štiti od moguće povrijeđenosti (Bowlby, 1973). Takav način funkcioniranja ne mora nužno interferirati sa zadovoljenjem potrebe za autonomijom ili ovladavanjem okolinom, ukoliko se pojedinac uspješno nosi s većinom životnih izazova, no nedvojbeno će, uslijed izbjegavanja bliskih odnosa s drugima interferirati s doživljajem povezanosti, kao što je to slučaj u ovom istraživanju.

Kada je riječ o doprinosu stupnja privrženosti psu u objašnjenju psihološke dobrobiti, privrženost psu pokazala se značajnim pozitivnim prediktorom samo za dimenziju autonomije, dok njen efekt u slučaju ovladavanja okolinom i pozitivnih odnosa s drugima, neočekivano, nije bio značajan. Razlog tome, osim već navedenih metodoloških nedostataka, može biti taj što dimenzije dobrobiti nisu procjenjivane u specifičnom kontekstu odnosa sa psom, kao što je to, primjerice, bio slučaj u Kurdekovom (2008) istraživanju (npr., „Kad sam sa psom osjećam se slobodnim biti ono što jesam“, „Kad sam sa psom, osjećam se kao kompetentna osoba“, „Kad sam sa psom osjećam se voljeno i prihvaćeno“), nego se ovdje psihološka dobrobit procjenjivala na općenitijoj razini i u kontekstu odnosa s drugim ljudima, pa doprinos odnosa s kućnim ljubimcem u ispunjenju temeljnih psiholoških potreba nije niti mogao biti detektiran. Osim toga, u ovom istraživanju nisu kontrolirani faktori poput veličine socijalne mreže, količine potpore koju sudionici dobivaju, kao niti usamljenost ili stresni životni događaji, što su sve varijable koje mogu usmjeriti odnos stupnja privrženosti psu i psihološke dobrobiti (npr., Mahalski, Jones i Maxwell, 1988; prema Smolković, Fajfar i Mlinarić, 2012). Osim toga, valja ponoviti dodatno ograničenje ovih rezultata, barem u

slučaju prediktivne vrijednosti stupnja privrženosti psu za objašnjenje varijance autonomije. Naime, iako stupanj privrženosti psu nije bio u značajnoj korelaciji s dimenzijom autonomije, on se pokazao njenim značajnim prediktorom, što ukazuje na moguće djelovanje supresije. Slijedimo li već spomenuto pravilo kako je supresorska varijabla ona koja ima nultu ili približno nultu korelaciju s kriterijem, ali istovremeno razmjerno visoku korelaciju s nekim od značajnih prediktora, moguće je kako je u ovom slučaju najizglednija supresorska varijabla bila spol. Zbog svega toga rezultate je potrebno uzeti s oprezom.

Konačno, medijacijska uloga privrženosti psu u odnosu privrženosti prijatelju i psihološke dobrobiti nije potvrđena, budući da su i nakon uvođenja varijable privrženosti psu dimenzije anksioznosti i izbjegavanja ostale značajni prediktori psihološke dobrobiti. Taj nalaz može sugerirati kako psi nisu zamjena za narušene odnose s ljudima, nego faktor koji zasebno utječe na dobrobit.

Kao što je ranije spomenuto, moguće objašnjenje nedosljednih nalaza u pogledu procjenjivanih varijabli vjerojatno je uvjetovano i djelovanjem moderatorskih varijabli koje nisu izravno zahvaćene dosezima ovog istraživanja, a crte ličnosti bi mogle biti neke od njih. U kontekstu ovog istraživanja, možda najvažnija crta ličnosti koju treba spomenuti je ugodnost, koja se odnosi na prosocijalno ponašanje nasuprot neprijateljskom te uključuje altruizam, povjerljivost i skromnost. Osobe izražene ugodnosti su brižne prema drugima, sklone pružanju podrške i utjehe, tople su, srdačne i kooperativne (John, Robins i Pervin, 2010). Takvi ljudi njeguju bliska prijateljstva s drugima (Digman, 1990), dok oni kod kojih je ta crta manje izražena imaju manje kvalitetnih interpersonalnih odnosa, pokazuju manje povjerenja i obazrivosti u odnosu s drugim ljudima te manju izraženost potrebe za bliskošću s partnerima ili prijateljima (Marušić i sur, 2006; Nofle i Shaver, 2006). Moguće je kako će se takav obrazac funkcioniranja očitovati i u odnosu prema kućnim ljubimcima, što potvrđuju istraživanja u kojima su visok stupanj brige za pse i ugodnosti bili povezani s višim stupnjem privrženosti psu (Kurdek, 2008). Zbog toga bi ugodnost kao moguću moderatorsku varijablu u kontekstu odnosa privrženosti prijateljima, privrženosti ljubimcima i psihološke dobrobiti također valjalo analizirati u budućim istraživanjima.

Nedostaci istraživanja i smjernice za buduća istraživanja

Za kraj valja raspraviti i neka već ranije spomenuta ograničenja koja su mogla utjecati na rezultate. U prvom redu valja podsjetiti kako je istraživanje provedeno on-line, čime je u kratkom roku prikupljen relativno velik broj sudionika, no, ovakav način prikupljanja podataka krije i mnoge zamke. Uvjeti u kojima su sudionici ispunjavali upitnike nisu bili

jednaki. Različite vrste ometanja mogle su utjecati na njihovu pažnju, koncentraciju i posvećenost rješavanju upitnika. Osim toga, ispunjavanje upitnika nije bilo vremenski ograničeno, zbog čega su u vremenima pauze od ispunjavanja upitnika na sudionike mogli utjecati razni faktori mijenjajući njihovu motivaciju i dane procjene. Osim toga, posljedica karakteristika uzorka sudionika prikupljenog na ovakav način je i njegova nereprezentativnost u pogledu raznih sociodemografskih obilježja, prvenstveno spola, pri čemu je ženski spol bio uvjerljivo zastupljeniji, kao i sudionici mlađe odrasle dobi. Pristranost u uzorku mogla je proizaći i iz činjenice da su se na istraživanje odazvali većinom oni koji su izrazito privrženi svojim psima, budući je takvu skupinu ljudi ovo istraživanje vjerojatno više zanimalo.

Idući nedostatak vezan je uz činjenicu da su u ovom istraživanju kao pokazatelji privrženosti prijatelju korištene samo dimenzije izbjegavanja i anksioznosti, ali ne i četiri stila privrženosti koje je na temelju njih moguće kombinirati. U kontekstu svakodnevnog funkcioniranja, sustav privrženosti je rezultat interakcije tih dviju dimenzija, a ne njihovog izoliranog utjecaja. Isto tako, privrženost se procjenjivala samo u odnosu na prijatelja, pa nedostaje uvid u to kako su sudionici privrženi u drugim bliskim odnosima (prema roditelju, romantičnom partneru) koji za njih mogu imati drugačiju važnost, a samim time i drugačije efekte na psihološku dobrobit i stupanj privrženosti psu. Također, efekt drugih faktora poput veličine socijalne mreže, usamljenosti, stresa i razine podrške koju pojedinac ima nisu uzeti u obzir, što je sve moglo utjecati na dobivene rezultate istraživanja i smanjiti njihovu mogućnost generalizacije.

Uzimajući u obzir navedene nedostatke, u budućim istraživanjima trebalo bi dodatno razraditi strategiju uzorkovanja sudionika kako bi konačan uzorak bio što reprezentativniji, a rezultati jednoznačniji. Osim toga, radi poboljšanja kontrole unutarnje valjanosti podataka prikupljenih on-line metodologijom, preporučljivo bi bilo uključiti i neke od mogućih indikatora valjanog ispunjavanja upitnika (npr. kontrolirati vrijeme koje je sudioniku potrebno za ispunjavanje upitnika). Također, analizu je potrebno proširiti i na različite kombinacije stilova privrženosti koje je moguće postaviti na temelju dvije osnovne dimenzije, kao i prikupiti istovremene procjene za vrstu privrženosti u drugim vrstama bliskih odnosa. Osim toga, kako bi se efekti stupnja privrženosti psu na psihološku dobrobit u većoj mjeri detektirali, potrebno je zadovoljenje pojedinih psiholoških potreba procjenjivati s obzirom na specifičan kontekst odnosa sa psom. Posebnu pažnju trebalo bi pokloniti dodatnom istraživanju faktora poput količine socijalne potpore, stupnja usamljenosti, stresa, ali i pojedinih crta ličnosti poput ugodnosti, koji, čini se, imaju veliku važnost u odnosu privrženosti ljudskim figurama, privrženosti psu i psihološke dobrobiti.

Ipak, valja priznati kako ovo istraživanje, usprkos svim naznačenim nedostacima koje je u budućnosti potrebno prevladati, ima i važne praktične implikacije. Jedan od glavnih doprinosa ovog istraživanja je proširivanje baze znanja stručnjaka za mentalno zdravlje, kao i raspona mogućih tehnika kojima se nastoji pomoći korisnicima koji su preplavljeni psihološkim distresom i zahtjevima svakodnevnog života. Naime, očigledno je kako su bliski odnosi s prijateljima i drugim osobama važan faktor povezan sa psihološkom dobrobiti. Osim toga, čini se kako prisustvo psa blagotvorno utječe na psihofizičku dobrobit ljudi. U inozemstvu je terapija posredovana psom kao pomagačem već dobro ustaljen oblik pomoći korisnicima, bilo da je riječ o resocijalizaciji osuđenika u zatvorskim ustanovama ili pomoći osobama sa psihičkim i intelektualnim teškoćama. Terapijski pas djeluje kao motivator u svakodnevnim aktivnostima, pospješujući socio-emocionalni razvoj te razvoj motoričkih sposobnosti. Psi reagiraju na dodir, smijeh i pogled te pomažu ljudima da se osjećaju potrebnima. U Hrvatskoj ovakva terapijska praksa tek treba zaživjeti.

Zaključak

Ovim istraživanjem željelo se ispitati osnovna obilježja privrženosti bliskim prijateljima i privrženosti psima kao kućnim ljubimcima te odnose tih mjera privrženosti s trima dimenzijama psihološke dobrobiti (autonomija, ovladavanje okolinom i pozitivni odnosi s drugima). Rezultati su pokazali da su spol, romantični status i roditeljstvo značajni prediktori privrženosti psu, čak i kada se kontroliraju efekti ostalih sociodemografskih varijabli. Kada je riječ o odnosu dimenzija privrženosti prijatelju i stupnja privrženosti psu, samo je dimenzija anksioznosti utvrđena kao značajan prediktor afektivne vezanosti za psa. U pogledu odnosa privrženosti prijatelju i dimenzija psihološke dobrobiti, utvrđeno je da je dimenzija anksioznosti značajan negativan prediktor svih triju dimenzija psihološke dobrobiti, dok je dimenzija izbjegavanja značajan efekt ostvarila jedino na dimenziji pozitivnih odnosa s drugima. Doprinos stupnja privrženosti psu pokazao se značajnim samo u pogledu autonomije, dok u slučaju dimenzija ovladavanja okolinom i pozitivnih odnosa s drugima taj efekt nije bio značajan. Naposljetku, medijacijska uloga privrženosti psu na odnos privrženosti prijatelju i psihološke dobrobiti nije utvrđena. Za kraj, može se zaključiti kako je privrženost bliskim prijateljima važan faktor povezan sa psihološkom dobrobiti, pri čemu nesigurni oblici privrženosti generalno dovode do niže dobrobiti. Iako, prema nalazima ove studije, privrženost psu ne posreduje u odnosu privrženosti prijateljima i psihološke dobrobiti, nalazi upućuju na zaključak da se radi o faktoru koji neovisno predviđa psihološku dobrobit, barem kada je riječ o autonomiji.

Literatura

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. i Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Albert, A. i Bulcroft, K. (1988). Pets, families and the life course. *Journal of Marriage and The Family*, 50, 543-552.
- Bagley, D. K. i Gonsman, V. L. (2005). Pet attachment and personality type. *Anthrozoös*, 18, 28–42.
- Bagwell, C. L. i Schmidt, M. E. (2011). The friendship quality of overtly and relationally victimized children. *Merril-Palmer Quarterly*, 57, 158-185
- Baron, R. M. i Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Baron-Cohen, S. i Wheelwright, S. (2004). The Empathy Quotient: An Investigation of Adults with Asperger Syndrome or High Functioning Autism, and Normal Sex Differences. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34(2).
- Bartholomew, K. i Horowitz, M. L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Bonas, S., McNicholas, J., i Collins, G.M. (2000). Pets in the network of family relationships: an empirical study. U Podberscek, A.L, Paul, E.S., i Serpell, J.A. (ur.), *Companion Animals and Us. Exploring the Relationships Between People and Pets*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Borgi, M. i Cirulli, F. (2016). Pet face: mechanisms underlying human-animal relationships. *Frontiers in Psychology*. 7, 298.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss, Vol. 2: Separation*. New York: Basic Books.
- Brennan, K. A., Clark, C. L. i Shaver, P. R. (1998). Selfreport measures of adult romantic attachment. An integrative overview. U Simpson, J. A., Rholes, W. S. (ur.), *Attachment Theory and Close Relationships*. New York: Guilford.
- Bretherton, I. (1992). Attachment and bonding: From ethological to representational and sociological perspectives. U Van Hasselt V.B. and Herson M. (ur.), *Handbook of social development*. New York: Plenum.
- Collins, N. L. (1996). Working models of attachment: Implications for explanation, emotion, and behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 810-832.
- Collins, N.L., i Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models and relationskih quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644-663.

- Conger, A.J. (1974). A revised definition for suppressor variables: a guide to their identification and interpretation. *Educational and Psychological Measurement*, 34, 35-46.
- Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2006). Hedonia, eudaimonia, and well-being: an introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9, 1-11.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Digman, J. M. (1990). Personality structure: Emergence of the five-factor model. *Annual Review of Psychology*, 41, 417-440.
- Duvall Antonacopoulos, N. M. i Pychyl, T. A. (2008). An examination of the relations between social support, anthropomorphism and stress among dog owners. *Anthrozoös*, 21, 139-152.
- Feeney J. A. (1999). Adult romantic attachment and couple relationships. U Cassidy, J., Shaver, P. R., (ur). *Handbook of attachment: Theory, Research and Clinical Applications*. New York: The Guilford press, 335-377.
- Feingold, A. (1994), Gender Differences in Personality: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 116(3), 429-456.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS (third edition)*. London: Sage Publications.
- Garrity, T.F., Stallones, L., Marx, M.B. i Johnson, T.P. (1989). Pet ownership and attachment as supportive factors in the health of the elderly. *Anthrozoös*, 3, 35-44.
- Hazan, C. i Shaver, P.R. (1994). Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationship, *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22.
- Hazan, C. i Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazan C. i Zeifman D. (1999). Pair bonds as attachment. U Cassidy, J., Shaver, P. R., (ur). *Handbook of attachment: Theory, Research and Clinical Applications*. New York: The Guilford press, 336-354.
- Herzog, H. A. (2007). Gender Differences in Human–Animal Interactions: A Review, *Anthrozoös*, 20, 17-20.
- Iličić, Z., Antičević, V. i Britvić, D. (2013). Rodne osobitosti u stilovima privrženosti ljubavnim partnerima. *Socijalna psihijatrija*, 41(2), 133-139.
- Jerković V. (2005). *Privrženost i psihološka prilagodba studenata*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- John, O. P., Robins, R. W. i Pervin, L. A. (2010). *Handbook of personality: Theory and*

- research*. New York: The Guilford Press.
- Kalinić, A. (2016). *Odnos privrženosti psu i antropomorfizma vlasnika s percepcijom socijalne podrške i depresivnošću*. Neobjavljeni diplomski rad. Zadar: Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru.
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2005). Stability of attachment styles across students' romantic relationships, friendships and family relations, *Review of Psychology*, 12(2), 115-123.
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6, 73-91.
- Kellert, S. R. i Berry, J. K. (1987). Attitudes, Knowledge, and Behaviors Toward Wildlife as Affected by Gender. *Wildlife Society Bulletin*, 15, 363-71.
- Keresteš, G., Brković, I. i Kuterovac Jagodić G. (2012). Predictors of psychological well-being of adolescents' parents. *Journal of Happiness Studies*, 13(6), 1073- 1089.
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D. i Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: the empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 1007-1022.
- Kim-Prieto, C., Diener, E., Tamir, M., Scollon, C., i Diener, M. (2005). Integrating the Diverse Definitions of Happiness: A Time-Sequential Framework of Subjective Well-Being. *Journal of Happiness Studies*, 6, 216-300.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling (2nd ed.)*. New York: Guilford Press.
- Krause-Parello, C., A. (2008). The mediating effect of pet attachment support between loneliness and general health in older females living in the community. *Journal of Community Health Nursing*, 25, 1-14.
- Kurdek, L., A. (2008). Pet dogs as attachment figures. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25, 247-266.
- La Guardia, J. G., Ryan, R. M., Couchman, C. E., i Deci, E. L. (2000). Within-person variation in security of attachment: A self-determination theory perspective on attachment, need fulfillment, and well-being. *Journal of Personality & Social Psychology*, 79, 367-384.
- Levačić, J. (2009). Pokušaj validacije Adaptirane Lexington skale privrženosti kućnim ljubimcima. *Suvremena psihologija*, 12, 391-407.
- Lopez, F. G. (1996). Attachment-related predictors of constructive thinking among college students. *Journal of Counseling & Development*, 75, 58-63.

- Marušić, I., Kamenov Ž, i Jelić, M. (2011). Personality and attachment to friends. *Društvena istraživanja*, 4, 1119-1137.
- Marušić, I., Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2006), Personality and Attachment to Romantic Partners. *Review of Psychology*, 13(1), 9-18.
- McNicholas, J., Gilbey, A., Rennie, A., Ahmedzai, S., Dono, J. i Ormerod, E. (2005). Pet ownership and human health: a brief review of evidence and issues. *British Medical Journal*, 33(7527), 1252-1254.
- Mendelson, M. J. i Aboud, F. E. (1999). Measuring friendship quality in late adolescents and young adults: McGill Friendship Questionnaires. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 31, 130-132.
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2008). Adult attachment and affect regulation. U J. Cassidy i P. Shaver (ur.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical implications*. New York: Guilford Press, 503-531
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2001). Attachment theory and intergroup bias: Evidence that priming the secure base schema attenuates negative reactions to out-groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 97–115.
- Nebbe, L. (2001). The elementary school counselor and the HCAB. U Salloto P. (ur.), *Pet Assisted Therapy: A Loving Intervention and an Emerging Profession: Leading to a Friendlier, Healthier, and More Peaceful World*. Norton, MA: D. J. Publications, 166-175.
- Noftle, E. E. i Shaver, P. R. (2006). Attachment dimensions and the big five personality traits: Associations and comparative ability to predict relationship quality. *Journal of Research in Personality*, 40, 179-208.
- Ombala, J. (2012). Kućni ljubimci i implikacije za zdravlje i psihofozičku dobrobit njihovih vlasnika. *Klinička psihologija*, 5, 59-79.
- Pietromonaco, P.R. i Feldman Barrett, L. (2000). The Internal Working Models Concept: What Do We Really Know About the Self in Relation to Others?. *Review of General Psychology*, 4(2), 155-175.
- Quinn, A. C. (2005). *An examination of the relations between human attachment, pet attachment, depression, and anxiety*. Doctoral dissertation. Iowa: Iowa State University.
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: a review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of

- psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069-1081.
- Ryff, C. D. (1995). Psychological Well-Being in Adult Life. *Current Directions in Psychological Science*, 4(4), 99-104.
- Ryff, C. D. i Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719-727.
- Ryff, C. D. i Singer, B. (1996). Psychological well-being: meaning, measurement, and implications for psychotherapy research. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 65, 14-23.
- Schrouf, P.E. i Bolger, N. (2002) Mediation in Experimental and Nonexperimental Studies: New Procedures and Recommendations. *Psychological Methods*, 7(4), 422-445.
- Shaver, P. R. i Mikulincer, M. (2014). Adult Attachment and Emotion Regulation. U J., J. Gross (ur.), *Handbook of Emotion Regulation*. New York: The Guilford Press, 237-250.
- Smolkovic, I., Fajfar, M. i Mlinaric, V., (2012). Attachment to pets and interpersonal relationships: Can a four-legged friend replace a two-legged one?. *Journal of European Psychology Students*. 3(1), 15–23.
- Taylor, N. i Signal, T. D. (2005). Empathy and attitudes to animals. *Anthrozoös*, 18(1), 18-27.
- Van Houtte, B. A. i Jarvis, P. A. (1995). The role of pets in preadolescent psychosocial development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 16(3), 463-479.
- Wei, M., Shaffer, P. A., Young, S. K. i Zakalik, R. A. (2005). Adult Attachment, Shame, Depression, and Loneliness: The Mediation Role of Basic Psychological Needs Satisfaction. *Journal of Counseling Psychology*, 52(4), 591-601.
- Wei, M., Vogel, D. L., Ku, T.-Y. i Zakalik, R. (2005). Adult attachment, affect regulation, negative mood, and interpersonal problems: The mediating roles of emotional reactivity and emotional cutoff. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 14 –24.